Массе а мехкий пролетареш, вІашагІкхета!

СЕРДАЛО

СОВЕТСКИ СОЮЗА КОММУНИСТИЧЕСКИ ПАРТЕ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ ОБКОМА, НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕИ МИНИСТРИЙ СОВЕТЕИ ОРГАН

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувл 1923 шера денз • ЕРА, 20 март, 1975 шу. • № 34 (5480). • Мах 2 кап.

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТЕ, РСФСР КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕПУТАТИЙ КРАЯЙ, ОБЛАСТИЙ, ОКРУГАЙ, РАЙОНИЙ, ЮРТИЙ, ПОСЕЛКАЙ СОВЕТАШКА ХОРЖАМАШ ДАРАХ ДОЛА

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

БархІазлагІа хоржача РСФСР Лакхехьарча Совета полномочеш, йиттазлагІа хоржача РСФСР къахьегамхой депутатий краяй, областий, округай, районий, городий, юртий, поселкай Советий полномочеш чакхъяларца дуьзаденна РСФСР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

РСФСР Лакхехьарча Совете, РСФСР къахьегамхой депутатий краяй, областий, округай, районий, юртий, поселкай Советашка хоржамаш делга кІирандийнахьа, 1975 шера 15 июне оттадолда.

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **М. ЯСНОВ.**

РСФСР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Х. НЕШКОВ.**

Москва, 1975 шера 17 март.

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТОИ НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР КЪАХЬЕГАМХОЙ ДЕПУТАТИЙ РАЙОНИЙ, ГОРОДИЙ, ЮРТИЙ, ПОСЕЛКАЙ СОВЕТАШКЕИ ХОРЖАМАШ ДАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГІАЛГІАЙ АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА УКАЗ

ПхезлагІа хоржача Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета полномочеш, йиттазлагІа хоржача Нохч-ГІалгІай АССР къахьегамхой депутатий районий, городий, юртий, поселкай полномочеш чакхъяларца дуьзаденна Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиумо соцам бу:

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Советеи, Нохч-ГІалгІай АССР къахьегамхой депутатий районий, городий, юртий, поселкай Советашкеи хоржамаш делга кІирандийнахьа, 1975 шера 15 июне оттадолда.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума председатель **Х. БОКОВ.**

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретарь **Г. СКЛОКИН.**

г. Грозный, 1975 шера, 18 март.

СОЦИАЛИСТИЧЕСКИ ИНТЕРНАЦИОНАЛИЗМА БАЙРАКХА КІАЛ

ВСРП XI СЪЕЗДЕ

БУДАПЕШТ, 18 март. (ТАСС спец. корр.). ЧІоаггІа уйла тІаяхийтан лаьрххІан ювц Венгерски социалистически болхлой парте XI съезда делегаташа дІадахача дийъ шера баьчча балха итогаш. Венгерски Халкъа Республике дегІаена социалистически общество хьалъяра дІахора наькъаш белгалду.

Тахан Іуйрийнара заседани дІайолаелар Дьерски машинаш еча завода фрезеровщика И. Пала къамаьлаца. Цо аьлар, наьха творчески инициатива хьаеллара лоархІаме фактор я парте решенешка лаьрххІача тайпара завода чухьара демократи дегІаккхувлар. Дас санна гІулакхага хьожаргбола, общественни доалахье леларгйола уйла дІахо а леррагІа къахьегамхой сакхетам чу чІоагІъергйола гІулакх данза даргдац. Цу даькъе боккхача лоархІаме ба предпринятешка, кооперативашка, госхозашка шерра баьржа социалистически къахьегама бригадай болам.

Ше къамаьл деш ВСРП Будапештски горкома хьалхарча секретара И. Катонас аьлар: венгерски коммунисташта, мехка халкъа цІаккха а дицлургдац Советски Союзо 30 шу хьалхагІа Венгри мукъаяьккха ца Іеш, цу еррига хана мехка массе оагІорахьара новкъостал а гІо а даь хилар. Советски Союзацара цхьана леладу гІулакхаш — вай низаш а машарен кхолламен къахьегара даькъе толамаш доахаргхилараx бола тешам а. Вай дог тийша да, белгалдаьккхар И. Катонас, венгерски халкъа дІахо а КПСС-агахьара, Советски Союзагахьара вежарий доттагІали тІои хургдолах.

Къамаьл де дош лу Советски Союза Коммунистически парте делегацена керте латтача, КПСС ЦК Генеральни секретара новкъоста Л. И. Брежневна. Съезда делегаташен хьаьшашен гІадбаха, дІаьхдаь тІоараш а деттаж моаршал ду Л. И. Брежнева. Съезде дакъа лоацаш мел бараш хьалгІовтт, зале чІоагІа детта тІоараш ца социаш дукха ха йоаккх.

* * *

Новкъоста Л. И. Брежнева къамаьл чІоаггІа уйла тІаяхийта ладувгІаши дІаьхдаь деттача тІоараша цкъа санна дукхаза а юкъагІдоахаш хилар.

Къамаьл чакхдоаллачара дешаш, Л. И. Брежнева баькха хІара лоаца чІоаггІа, дІаьхдаь тІоараш а тохаш тІаэтар съезда делегаташа.

ЧІоаггІа детташ тІоараш а долаш новкъоста Л. И. Брежнева президиуме дІачуделар КПСС Центральни Комитето ВСРП XI съездага дахьийта моаршал.

Новкъоста Л. И. БРЕЖНЕВА даь къамаьл

Веза новкъост Кадар!

Хьамсара съезда делегаташ!

Деза новкъостий!

Советски Союза Коммунистически парте Центральни Комитета цІерагІа, тха мехка коммунисташкарен берригача къахьегамхошкарен дег тІара, вежарашха моаршал лу оаха Венгерски социалистически болхлой парте XI съезда лоакъашхошка, берригача 750 эзар венгерски коммунисташка, берригача венгерски халкъага. Съезда балха гІа биэза толам балба шун, тхоца цхьа уйла ярий, тха доттагІий.

Укх тІеххьарча шерашка карагІдийннача хІамаи доккхалгІа диллача, оаш хьоатталеш долча деккарий лоархІамга диллача укх съездо шеко йоацаш белгалдара моттиг лоацаргья партен мехкен историчухь.

Ханага диллача шун мохк мукъабаьккха 30 шу дизарен гитлеровски фашизм эша а яь Сийлахь-йоккха Котало яьккха 30 шу дизарен деношцъ хІана нийслац аьнна нийсъенчай венгерски коммунистий XI съезд. Цо къаьстта лоархІаме хулийт съезд, социалистически Венгре таханарча толамий исторически перспективе мах бе йиш хулийт.

Советски наха дика кхетаю уккхаза Дунаяи Тисаи агагІа хиннача сийлахь-доккхийча революционни хувцамех доккхал деча шун дагара уйлаш. Тхона хов лоай мехка социалистически эргалонаш еш венгерски коммунисташа мел къахьегачи къонахчали, мел хьаькъал а дегаш а дІаденнад, мел йоккхийча халонех чакхбувлаш цар аха биійзаб.

ДІадахача ткъаь итт шера бокъонца хьаделладеннад венгерски къаман творчески низаш. Массе оагІорахьара дегІаяха экономика, тІа-тІа дукхагІа лакхлуш бола къахьегамхой вахара боарам, социальни къамани Іазапа ерргга формаш дІаяхара, берригача гражданий бокъонца цхьатарра бокъонаш хилара, Іаьдал дІза къахьегача наьха хилара, ларда тІа латта общественни строй, из тайпа чІоагІа лард бахьан долаш вІаштІехьъяьккха халкъа цхьоагІо — уж хІамаш да таханарча Венгре юхь белгалйоаккхараш. Уж да шун парте, берригача венгерски халкъа къовсамахи къахьегамахи хьахинна хила ма-доаггІара дола хІамаш.

Шийа принципиальни марксистско-ленински наькъаца, наха яхачунга лаьрххІа ладувгІа, чоалхане общественни процессашта къахьегамхой хьаштий духьа соббарен бІубеннеи лостам тела харца Венгерски социалистически болхлой парте венгерски халкъа шийх чІоаггІа тешам болийта ца Іеш, социалистически дунен чу, берригача коммунистически боламе доккха сий а даьккхад.

Селхан вай ладийгІар новкъоста Янош Кадара аьча Центральни Комитета Отчетни докладага. Доклада тІа шаьра хьахьекхад социализм хьалъеча карагІдийнна доккхий хІамаш. Цунца цхьана цу тІа кхетамцея гуччахьеи, коммунисташ из деш ма-хиллара, аьнцад къоастаянза йисача проблемаех, шаьра белгалбаьб кхоанарча денга бода никъ.

Оаш хІанз тІаэц парте керда программни заявлени. Дог ураоттадеш дола дош оттаду — дегІаена социалистически общество хьалъеи цунца коммунизмагахьа боккха гІа баккхеи. Классашта юкъера лоархІаме башхалонаш дІаяхар, социалистически доалахьен шаккхе форма дІахо вІаши гаргайитар, къахьегама овсарле наьха санна лакхьяри цу ларда тІа халкъа хьал-торон боарам кхы тІа а дикка лакхбари сачна дола юкъмоттигера деккараш кхоачашде лаьрхІад.

Уж чоалханеи доккхийи деккараш да. Цхьабакъда, шеко яц: лаьрхІар кхоачаш а хинна дІаоттаргда. Цунна бола тешам — социализма идеяшта къахьегамхой мутІахья хилар, партийни, паччахьалкхеи, боахама, Іилман кадраша Іоаяь йоккха опыт, хІаьта керттерлар — парте чакхбоаха нийса политически никъ, болхлой класса лоІам, социализма кхелашта хьалхара, мехка кхоаненна хьалхара ший бехктокхам по кхетабар.

Деза доттагІий! Вай юкъарча гІулакха санна, ништта социалистически Венгре къаман хьащташта а болча цхьана леладеча советско-венгерски гІулакхий лоархІама хьакъехьа къаьгган дІайхен дешаш аьнцад съезда документаш тІа. Цу хьакъехьа дийцар новкъоста Янош Кадара а, тха мехкен дунен халкъашта юкъерча коммунистически боламен дика вовзаши дукхавезаши волча венгерски коммунистий тІехваьнна воккхача кулгалхочо, дог тийшаи принципиальни волча интернационалиста. Тхо раьза да цоана, деза новкъостий, вай мехкаша цхьана леладеча гІулакхий оаш чІоаггІа мах барах, тха партехи халкъахи оаш аьнна дика дешаш бахьан долаш.

Вай партешта карагІдаьнна дика гІулакхаш сенах латт аьлча, уж латт, советско-венгерски доттагІал миллионаш а миллионаш а болча советски венгерски къахьегамхошка кхаьча хиларах. Венгрецара, тха лоалахочунцарен цхьоагІонхочунцарен вежарашха дола гІулакхаш — из советски коммунисташта принципа, дог тешара, цІенача уйлан гІулакх да. Аз дош лу шоана, новкъостий, вай доттагІал хадданза чІоагІдаларан кІоаргдаларан тха партеи берригача халкъои шоай низаш кходерг ца хиларах.

ГІад а ваха хоам бу аз шуга, Венгерски Халкъа Республикая Советски Союзеи халкъашта юкъера доттагІали цхьана леладу гІулакхаши чІоагІдечеи дегІаккхувлачеи доккхий хІамаш карагІдувларах, венгеро-советски доттагІала Обществана халкъий ДоттагІала орден яла аьнна СССР Лакхехьарча Совета Президиумо решени тІайийца хиларах. Дег тІара даькъала буьц аз цу общества кулгалхойи активисташи, вай доттагІал чІоагІдара дикача гІулакха новкъостал мел дераш.

Советско-венгерски бувзамаш беркате хилар хьахьоккхаш дола масалаш кІезига дац массе а даькъе — политически а, экономически а, Іилма-технически а, культурни а. Укх тайпара ала мегаргда мотт сона: цхьана гІулакхаш леладеш доаккхача хІара шеро политически низ болашагІа, духовно дІаьхегІа хулийт вай берригаш а, дегІайоалаю вай мехкий экономически потенциал, новкъостал ду вай халкъий вахар дІахо тоадара.

Шерен массе тайпарен да вай боахама бувзамаш, цар хІанзле а кІезига пайда лац вай шинна а мехка. ХІаьта дІахорча шерашка цхьана леладеча советско-венгерски гІулакхаша практически чулоацаргда экономика деррига керттера доакъош. ХІаьта, бакъдар аьлча, цо сихдергда вай мехкашта хьалхашка латта дукха деккараш кхоачашделга. Вай хІанзле а йолаш я цхьана оттаяь дуккха йоккхий проекташ кхоачашъяра опыт.

Соахка новкъост Кадар Москве волча хана оаха дийцар пластмассашта цхьана бедал йоаккхилга вІаштІехьдаккхар, олефинови программа оалаш яр чакхъяьккхар мел боккхача лоархІаме хургдар. ХІанз из бокъонца долаш дар да. Шинна а оагІорахьа хадданза чуйолаеннай маьхера химически продукци.

Кхы а цхьа дикахетар хинад укх деношка — ханал хьалха хьалъяь яьнай шун мехка химически промышленноста санна, ништта энергетикана а ІалаьматеІ лоархІаме йола Іалама газ Советски Союзера Венгре цхухьаргйолча газопровода хьалхара аргІа. Советски гІишлонхой коллективо деккар тІайийцадар из объект шун съезд хьаеллаш хьалъяь яккха аьнна. Из деккар кхоачашдаьд. Во хургдацар аьнна хет сона, нагахьа санна вежарашха йолча партей съездаш хьатІакхоачаш вай вІаши цу тайпара къахьегама совгІаташ деш традици хьахуларе!

Деза новкъостий! Вежарашха долча социалистически мехкай дукхача съездашка хила вийзав са. Цудухьа аз-м укх тайпара аргдар: социализми коммунизми хьалъеш боахкача коммунистий хІара керда съездо цу ІалаьматеІ боккхача гІирса юкъара сурт шаьрагІа, къаьгагІа, даьржагІа тойт.

Вай берригаш а бІубенна таргакхоачаш латт кхоачашдар духьа коммунисташа шоай теоре байракх дунен тІа айяь долча, шоай духьа социалистически революцеш хиннеи хулаши, вай мехкий халкъаша къахьегаш долча овлангарча лерхІарашта. Уж — материальнии духовнии дикаш, берригача гражданишта хила ма-доаггІара дола хьалаш ІалашделгаІ, культура эггара доккхагІдола беркат тар ма лу дукхагІча адамашкха кхоачийтилга, саг бокъонца массе оагІорахьара дегІавоалавара торонаш хулийтилга. Берригача мехкий къахьегамхошта гуччахьа социализма совленаш хилар дог тешадеш хьахьокхаш дола масал да вайна карагІдувлараш.

ХІаьта вай доккха ираз да, новкъостий, саго банзен атта боацаши болча цу исторически наькъагІа вай цхьаь, хІаравар ше-ше волаш ца долхаш хилар.

Ше доклад еш новкъоста Кадара дийцар халкъа Венгре толамаши карагІдувлараши — из дуккхача хьале социализма мехкаша вежарашха цхьача леладеча гІулакхех хьахинна хІама хиларах. Белггала, доттагІлои вІаши юкъерча новкъосталои вай халкъашта цхьана а царех хІаранена къаьст-къаьста а низ дукхувла керда хьаст хьабийлларг лархІа мегаргдолаш да. ХІаьта цу чура вай из дукхагІа хьа ме хибу из бІаьхегІа хул.

ХІанз вай доалахьа я вежарашха долча мехкаша общественни вахара берригача доакъошка вІаши бувзамаш долаш гІулакхаш леладеш йола дика шаьръяь механизм. ХІанз укх ткъаь шера европейски социалистически паччахьалкхенаша цхьана леладеча политически оборонни гІулакхий чІоагІа, тешаме ларда йолаш хьайоагІа Варшавски договора организаци. Харцде йиш йоацаш да, социализмана карагІдаьннараш лорадеча цо Іалаьмате доккха дакъа лаьца хилар а вай юкъарча машара политикана дІахо дика гІулакх деш йола инструмент из хилар а. ХІара деннарча практикана юкъеяхай хьашт долча боараме цхьана леладеча гІулакхий массе тайпара формаш. Цудухьа геттара лоархІаме да, цу берригача формех пайда а эцаш, вахаро вайна хьалхашка увттаду керда, цкъаза Іалаьмате чоалхане деккараш къоастадара вІаши дага а дувлаш нийса никъ лаха вай Іомаденна хилар.

Из шаьра гучадаьннад политика даькъе. Вай массанс а кхетаду, новкъостий, хІара керлача исторически этапе социалистически общество дегІаяра перспективаш нийса белгалъяр мел лоархІаме да. Цу дешага диллача боккхача лоархІаме дар вежарашха йолча партеша цхьана Іоаяьча опыта ларда тІа цхьана къа а хьегаш дегІаена социализм хьалъяра тІаберзабаь, хІанз дукхагІдолча социалистически мехкашка царех хІаране башхалонаш теркал а еш чакхбоахаш бола никъ вІаштІехьбаккхар.

Социализм дегІаярен коммунизм хьалъярен овлангарча дешашта вай партей цхьоагІо хиларо торо еннай марксистско-ленински нийса никъ бІубенна дІабахьа. Цо новкъостал даьд марксизм-ленинизм харцахьа яккха гІерта аьттехьарен аьрдехьарен элементаш тоха йоагІача тайпара юхатоха, йиш хилийтай къаьст-къаьстача мехкашка юкъ-юкъе хьайитта чоалханеча политически хьалех чакхдувла. Вай политически цхьоагІоно бІарча социалистически содружество общественни прогресса лакхагІча рубежа тІа яьккхай.

Укх тІеххьарча хана керда деккараш хьалхашка эттад вай партей идеологически гІулакхий даькъе а. ДегІаена социализми коммунизми хьалъяро лерхІар Іилмеи культуреи дегІаккхувлара, наха коммунистически кхетам балара дешай уйла чІоагІагІа яр да. Цхьаькха оагІорахьара, тайп-тайпара социальни строяш йола паччахьалкхенаш машаре яхара принципаш тІа-тІа йиззагІа чІоагІлуш латтача хьалашка къаьстта лоархІаме хул идеяй къовсам, социализмах дола бакъдар дунен тІа дІадоаржадара вай хьега къа алсамдаккхар, социализмаца моастагІал долча идеологе берригача тайпашта духьала лоаттабу къовсам.

Цудухьа ала деза, цу берригача лостамашкахьа вай вІаши дага а дувлаш чакхбоахаш болча балхах хьахинна хІамаш тоъал доккхий хилар. ДІахьажал шо, мел моттигаш нийслу вай хІанз лоархІамегІара теоретически проблемаш цхьана ювцаш, мел дукха малха дувл тайп-тайпарча социалистически мехкашкарча авторий коллективаша хьакхелла Іилман балхаш. ТІа-тІа дикагІа вІаштІехьдоалаш латт социалистически паччахьалкхений Іилмай академеша историй фолософен, экономика а права а даькъе, общественни знане кхыча доакъошка цхьана леладу гІулакхаш. ТІа-тІа шерагІа, дІаьхегІа, сакъердамегІа хулаш латт социализма мехкашта юкъера культурни бувзамаш. Практикана юкъе йодаш латт дунен халкъашта юкъерчеи идеологически дешаехи партийни строительства проблемаехи лаьца ю вежарашха йолча партей ЦК секретарий совещани санна йола балха форма а.

Толаме дегІаух вежарашха долча мехкаша экономика даькъе цхьана леладу гІулакхаш а. Ткъаь пхиъ шу совгІча хана дика вІаштІехьбаьнна, лел ВІаши Экономически новкъостал дара Совета болх Цхьана кийчъяьй социалистически экономически интеграце Комплексни программа, хІаьта вай из кхоачаш а ю, вайна хеттача тайпара сиха массаза ца йой а, хадданзеи леррагІеи. Интеграце фактор шерагара шерага тІа-тІа боккхагІча лоархІаме хул хІара вежарашха болча мехкара халкъ-боахама деккараш кхоачашдеча. Тоъал доккхача даькъе из бахьан долаш дунен эггара динамични индустриальни район а хинна дІаэттад СЭВ-а мехкаш, дегІаахара темпашка диллача уж хьалха дувл паччахьалкхений моллагІча кхыча группал.

Вай массе оагІорахьара цхьана леладеча гІулакхий беркат къаьстта шаьра бІаргагу хІанз капитализма дуне оагадаьча кІоаргача экономически кризисага хьежача. Цхьан оагІорахьара, социалистически мехкашка экономикеи къахьегамхой хьал-торои бІубенна дегІаахар а вокх оагІорахьара, 30-ча шерашка денз бІарга ца йиначча тайпара капиталистически мехкашка ежа производство, бийба хьабе болх боацаш нах, инфляци а — ишта да тахан ший система «визитни карточкаш».

Кхеталеш да, дунен рынкерча гІулакхий хьало вай боахама гІулакхашта белггалара влияни ца е йиш ца хилар, хІана аьлча социалистически мехкаша тоъал шера экономически гІулакхаш леладу социалистически доацача дуненца. Цхьабакъда социализма овлангарча совленех ког гІортолга а еш, вай торо я цунца дувзаденна хьаувтта проблемаш — масала, маьхий е тІа-тІа дукхагІа эшаш йолча энергецеи бедалцеи кхоачам бара дешаш воай ІаьдалагІа, социалистически хьисапе къестаде, вежарашха долча мехкий экономика капитала дунен чурча кризисах хьахиннарех ма-могга дикагІа лораергйола гІулакх вІаштІехьа а доахаш.

ДІахьалхашкахьа ахаро керда проблемаш увттаю. Специализаци кооперацеи фронт шеръяро дІадех интеграце процесса кулгал дикагІа делга а, тІа-тІа дукхагІа хулаш долча арахьарча экономически бувзамашта эшарашца производство таръе ховлга а, дуккха оагІош йолча ларда гІа бедалеи производственни керда комплексаш хьаелга а.

Вай партей а паччахьалкхений а кулгалхоша шоай теркама юкъмоттиге лоаттаду уж дешаш, дикагІча тайпара уж къоастадара наькъаш лехаш хадданза вІаши дагабувл.

Лоацца аьлча, новкъостий, вежарашха долча мехкаша берригача доакъошка дІа-юха леладу гІулакхаш тІехь-тІехьа-гІа айхагІа а кІоаргагІа а хулаш доагІа. Из къаьстта лоархІам болаш да, оалаш ма-хиллара, тхьайсача хана а, вай цхьоагІо мелъяларга дог доахаш дола низаш дунен тІа, кІезига ца хилар бахьан долаш а. Бакъда, цу хьакъехьа царна дага мел латтар дохаш да. Вай барт-цхьоагІо шерагара шерага чІоагІлу. Кхыча тайпара хила йиш а яц цун, хІана аьлча цун ларде латт эггара гуманнегІа, эггара нийсагІа йола идеяш. Вай вІаши цхьана кхотаденнад, хІана аьлча вай кхоачашде гІертар цаІ да — керда вахар хьалдар духьа сатийна творчески къахьегара мел эша хьалаш вай халкъашта Іалашдар.

Ховш да, сийлахь-доккха де лерхІачо сийлахь-доккха хьинар а лулга. Сийлахь-доккхача де лерхІачо — коммунизмо хьакхеллад социалистически интернационализма сийлахь-доккха хьинар. БІубенна долх вай цхьана прогресса наькъагІа. Вай мехкаша цхьана шоашкара доагІар юкъе хьу машар, кхерамзле, дунен деррига халкъаш парГІатта дегІадоаладар бахьан лоаттабеча къовсама.

Общественни строй тайп-тайпара яле а паччахьалкхенашта юкъерча гІулакхашта тІехь-тІехьагІа кастагІа а йоагІаш чІоаггІа юкъе йоагІа вІаши низаш делга дІадаккхар, доазонаш доха йиш йоацаш хилара мукІарло дар, къовсаме дешаш цхьана дага а бувлаш къестаделга, дунен халкъашта юкъерча актуальни проблемаех хан-ханнахьа консультацеш елга, кІоаргга а дуккхача хана лаьрхІа а вІаши дІа-юха гІулакхаш леладелга, Іилмаи культураи даькъе карагІдаьннараш дІа-юха эцар санна йола элементаш.

Деррига хьайийшача лоІам а хулаш ала йиш йолаш да Советски Союзеи вежарашха долча кхыча дукхагІча социалистически мехкашеи капиталистически дунен керттерча мехкашеи юкъара гІулакхаш цхьадолча даькъе машаре дахилгеи вІаши пайдане, вІаши юкъе машар тІехь гІулакхаш леладелгеи цхьан кога тІа доалаш латт, аьнна.

Цу даькъе къаьстта лоархІам болаш да Европа кхерамзлени вІаши гІулакхаш леладарен хьакъехьара совещани санна йола йоккха коллективни акци толаме дІачакхъяьккхар. Паччахьалкхенаша — Варшавски договора доакъашхоша шоай гІулакхашта координаци а еш деррига шоай низаш тІаухийт цу гІулакха. ХІанз, бакъдар аьлча, ала йиш йолаш да совещане кхыбола дукхагІбола доакъашхой гаргарча бетташка цун болх, хІаьта лакхача боараме а боаккхаш чакхбаккха лерхІаш хилар. Из лоІам хулаш гІулакх а да. Боккхача бехктокхама шоаш кІал отт общеевропейски совещани сихагІа чакхъяьккхара чІоагІа духьале е гІерташ бараш.

Совещане даьчох, вай тешаш да, В. И. Ленина дешашца аьлча европейски халкъаш шоайла машаре дахилга дегІа доаладара дика принципальни кІийле а чІоагІа ларда а хургхиларах. Цунах хургда хьаькъал долча наха бІаьшерашка дог даьха йола машарен кхетамен идеалаш вахаре кхоачашъяра Іалаьмате доккха карагІдаьннар. Цу политически лардах когГІортолга а еш кхоачашде йиш я кхы доккхагІа машаре гІулакхаш леладарен Европе паччахьалкхенашта юкъе вІаши дІа-юха пайдане дола тайп-тайпара бувзамаш лоаттадарен, оалаш ма-хиллара, материальни здани хьалъяра деккараш.

Цу тайпарча гІишлон хоадам боллаш йола формаши лостамаши вахаро хьахьоккхаргда. Масала, кхыча дешашца цхьана хьалхарча плане отта тарлу «тІема кхоккам кІаьдбара» деккар практике кхоачашделга а. Цу хьакъехьа сона дага доаллар да паччахьалкхений тІема низаши герзи кІезигагІа кийчдаь ца Іеш, долаш дараш кІезигделга а. Кхеталеш ма-хиллара, цІаьхха чакхдаккха йиш йолаш дош дац из. Бакъда, ховш ма-хиллара тахане а тІехь цунна тІадерзадаь гІулакхаш деш да. Сона дага латтар Владивостоке хинна советско-американски переговораш а, ништта хІанз Женевеи Венеи еш йола переговораш а я.

Цунна цхьаькха тІатоха а безам ба са. Вай дог тийша да Европа дІахо машаре дегІайоалаяра наькъаш белгалдеча — хьалха «шийлача тІемагара» кхоккам лаьгІбаргахьа дерзара тІехьа къоасам лоаттабеш санна — социализма инициатива, коммунистий инициатива, машара идеалашта уж мутІахья хилар, халкъа овлан тІарча хьашташца цар бохаргбоаца бувзам хилар цІаькха а лоархІаме долга хьахьокхаргхиларах. Дукха гаьна ца йоалаш Европа коммунистически болхлойи партей керда конференци хургья. Дог тийша ала йиш я мотт сона вай континента вахара ден повестка тІа исторе увттаду аргІай деккараш кийчдара доаггІар де цунна могаргда, аьнна.

Кхеталеш да, новкъостий, карагІдаьннарех кхоачамбаь Іе йиш йоацилга. Кхоккам лаьгІбара процесс, машар чІоагІбара процесс — из хадданза дІайодаш, хадданза хьалхашкахьа дІаяха езаш процесс я. Цу наькъа тІа юха сацар — из карагІдаьнначоа а кхерам тІатассар санна хургдар. Капиталистически системекра кризис йолча хьалашка кхоккам лаьгІбара духьала бараша, герз кийчдарах «шийлача тІемаи» тІехьа бараша шоай хьинар айдаьча хана хІаьтавета а. Халкъий хьашташца моастагІал долча цу низаша герз Іодилладац е Іодилла дага а бац. Уж чІоаггІа гІерт дунен халкъашта юкъера гІулакхаш дегІадахкар юхмаччахьа даккха. Цудухьа машара тІехьа бараш деккарийла ба фе хилар лаьгІ ца деш, машара моастагІий гІулакхаш юха тоха, хадданза керда деккараш хьалхашка увттаде, хадданза машара политика горизонташ шеръелга дага лоаттаде.

Дидцалийта йиш яц вай кхоххам бола, конфликт хила а тІом хьар кхерам бола а моттигаш дунен тІа йолаш хилар — Гаргарча Малхбоалехьа а, Къилбехьен-Малхбузерча Азеа а, дунен кхыча районашка а. Цхьан Европана чІоаггІа гаранти йолаш машар а оттабаь, кхыча материкашта Іаьржа морхаш тІалатташ а хила йиш яц.

Дуне декъа йиш йолаш дац — вай, коммунисташа, кІаьд ца луш хьалха а доахаргда из бакъдар, цунга хьежжа воай гІулакхаш а леладергда.

Цудухьа Европе чІоаггІа машар оттабара тІехьа къовсам а лоаттабеш вай цунца цхьана цІенхаштта теркам бу юкъарча машара боккха лоархІам бола Советски Союзи Америка ВІашагІкхийтта Штаташи машаре яхарах вІаши пайдане долча тайпара дІа-юха гІулакхаш леладаран. Цудухьа Советски Союзи кхыдола вежарашха дола мехкаши юха ца доалаш, тІагІертта а деррига хьинар тІадахийта а бокъонца чІоагІа бола, бокъонца нийса бола машар Гаргарча Малхбоалехьа оттабе гІерт, цунга бода эггара нийсагІа бола никъ — цу гІулакха вІашагІтехача форума — Женевски совещане болх сихагІа юхаболабалийтар, овлан тІара проблемаш — 1967 шера дІалийца деррига Іарбий лаьтташ мукъадахар, Палестинерча Іарбий пар шоай паччахьалкхел хьакхолларга дІакхаччалца йола а законий бокъонаш кхоачашъелга, Гаргарча Малхбоален еррига паччахьалкхенашта кхерам боацаш, кортамукъа, парГІата яхилгеи дегІайоагІилгеи эффективно Іалашдар.

Цудухьа лерхІ вай Азера машари кхерамзлени азиатски мехкий коллективни низаща чІоагІъяра хьакъехьара болх селла лоархІаме гІулакх да, аьнна.

Потенциальни агрессораш, авантюраш еи герзаш эгалеи безам бараш хоадамболлаш а массе моттиге а халкъаша юха тохаргболаш, хІаьта машар, кхерамзле, кхоане машаре хургхиларах дог тешар дунен тайп-тайпарча районашка дуккхача нахага бокъонца дІакхоачаргдолаш климат дунен тІа хьаяр — из да ший халкъ дезаш, адамлен прогресс дагайоаллаш волча хІаране ший низаш дІадала мегаргдола гІулакх.

Деза новкъостий! Массехк ди даьлча венгерски халкъо дездергда фашистски Іазапах ший мохк кІалхарбаьккха 30 шу дуза цІей. Шуца цхьана из торжественни ди белгалдергда Советски Союза, кхыча вежарашха йолча социалистически паччахьалкхений халкъаша, кердача Венгре берригача доттагІаша.

1945 шера цу бІаьсти кердача вахара сердал кхаьчай дуккхача европейски халкъашка. Фашизмал котдовлар ерригача адамлен кхеле исторически доазув а хинна дІаэттад. Цунах хьахинна эггара лоархІамегІа дар — из дунен социализма таханара толамаш, революционни низаш хадданза дегІаахар, лаьттан тІа чІоагІа машар оттабар духьа лоаттабеча къовсаме вайна карагІдаьнна доккхий гІулакхаш да.

Коталон ткъаь итт шу дузача сийлахь-доккхача цІейна машари дунен халкъашта юкъера кхерамзлеи чІоагІъярца накъадолх халкъаш. Вай, коммунисташа, дог тийша а долаш ях халкъашта ништта чІоагІа хилар лоаш бола машар лорабаь ца Іеш чІоагІбе безаш а ба.

Ала бахьан нийсдаларах, Советски Союза Коммунистически парте делегаце хьатІакхоачаш латта цІей — кортамукъален ткъаь итт шу дизар, паргІатон ткъаь итт шу дизар дег тІара даькъала дувц съезда делегатий, ерригача къахьегама Венгре!

Даькъала хийла социалистически Венгрии цун сийлеи авангарди — Венгерски социалистически болхлой парти!

Даха а дахалда чІоагІ а лулда советско-венгерски доттагІал!

Даькъала хилба машар!

Даькъала хийла коммунизм!

(Новкъоста Л. И. Брежнева къамаьлага чІоаггІа теркам тІабахийта ла а дийгІар, дукхаза чІоаггІа а дІаьхдаь а тІоараш тохаш тІа а йийцар).

КПСС ЦК совгІат ВСРП XI съезда дІадалар

БУДАПЕШТ, 18 март. (ТАСС). ВСРП XI съезд дІайолаеннача гІишлонхой профсоюза Дворецe тахан Советски Союза Коммунистически парте делегацена керте латтачо, КПСС ЦК Генеральни секретара Л. И. Брежнева ВСРП ЦК Хьалхарча секретарага Янош Кадарга дІаделар КПСС Центральни Комитето ВСРП XI съезда дахьийта совгІат.

Из дІалуча хана новкъоста Л. И. Брежнева аьлар:

— КПСС Центральни Комитето тха делегацена тІадиллад уральски самоцветех оттаяь художественни композици Венгерски социалистически болхлой парте XI съезда дІалулга. Из уральски мастераша хьаьли вай партей, мехкий, халкъий доттаргдоаца вошал хьахьоккхаши я. Гобаьккха советски венгерски байракхашца чуерзаяьча цу тІа Владимир Ильич Ленина сурт а диллад, ленински дешаш а доаладац: «Коммунизм кот ца яла йиш яц. К..ало цунгахьа хургья». ХІаьта шун съездо, цун балхо цІаькха а хьахьокх Ленина хьалхагІе а гуш диннар исторически бакъ хилар.

Из дицлургдоаца совгІат даларах новкъоста Я. Кадара дег тІара баркал аьлар КПСС Центральни Комитета.

СовгІат дІалу а хана цига бар ВСРП ЦК Политбюро членаш, ВСРП ЦК секретараш, КПСС делегаце членаш — КПСС ЦК Политбюро член, Украина Компарте ЦК хьалхара секретарь В. В. Щербицкий, КПСС ЦК секретарь К. Ф. Катушев, Грузе Компарте ЦК хьалхара секретарь Э. А. Шеварднадзе, КПСС ЦК член, ВНР-ера СССР посол В. Я. Павлов, хІаьта иштта КПСС ЦК член К. В. Русаков, КПСС Центральни ревизионни комиссе член А. М. Александров.

ДIАЯХАЧА ЗАМАН ВОЧА ГIУЛАКХАШТА ДУХЬАЛА

КХАЛНАЬХА СОВЕТ БОЛХ БЕШ Я

Денгара денга тоалу советски наьха вахар, тIадувха а дуа а хIама къерд цар. Цунга хьежжа лакхлу цар культура, общественни сакхетам, сакъердаме салаIара хьаштам. Бакъда, дIаяхача замах юхедиса, шоай ха пьикха даьнна, вай вахаре мегаш доаца гIулакхаш леладу цхьабола нах а нийслу. Уж тайпа нах къаьстта духьала хул маIача наха нийса кхалнаьха бокъо хилара.

Цу тайпарча наха духьал берзабаь ба эггара хьалхарча аргIана кхалнаьха Совето беш бола болх. Грозненски района Йоккхача АтагIара кхалнаьха Совет латт 12 сагах. Уж ба участкови больница медицински болхло Акаева Айзхат, культура ЦIагIарча швейни курсашка хьехаш йола Джабраилова АсмаIа, сайрийнарча школе хими хьехаш йола Дерибалот Вера Федоровна, кхыбараш. Совета председатель я сайрийнарча школа директор Идалбаева Бирлант.

Цар хьинаре дакъа лоац дIаяхача замах юхедисача воча гIулакхашта духьал, кхалнах производствана а общественни гIулакхашта а юкъеозара тIехьа лоаттабеча къовсаме. Масала, Акаевас шоай коллективерча кхалнаха юкъе беседа йир кхалнаьха къахьегара йола бокъо ювцаш. Кхалнаьха вахарах лаьца кхыйола беседаш а ю цо. Цул совгIа, цо хьинаре къовсам лоаттабу кхалнаьха бокъонаш телхаяра духьал, къаьнача заман гIулакхашта духьал. Масала, 3 бер а долаш бахаш бар Юшаев Шамхани «Атагинский» совхоза доирка йола цуи сесаг Оздоева Яхен. Цу маран сесаган юкъе этта халахетар дIадаккхара чIоагIа къахьийгар Айзхата.

Кхалнаьха клубе болх беш йолча Джабраилова АсмаIас боккха кхетама болх бу нохчий кхалнах общественни производствана юкъеозара. Цо баьча хьехамах болх беш ба цхьабола швеяш.

Дерибалот Вера Федоровнас арадоах кхалнаха лаьрхIа дола тайп-тайпара стендаш. Масала, цо дир «Баракъа хоза мишта тIадувхаргда», «Шоана, кхалнах» яха а кхыдола а стендаш. Дына духьалара кхетам душ химически опыташ ю.

Кхалнаьха вахар тоадари, цар культурен политически сакхетами лакхбара цхьацца гIулакхаш ду Совета вокх членаша а.

Совето дезача деношка кхалнаха лаьрхIа торжественни сайренаш ю. Масала, дукха ха йоаццаш Дунен халкъашта юкъера кхалнаьха ди — 8 март дездара хетаь 7 марта «СалаIара сайре» хилар. Торжественни дакъа чакхдаьначул тIехьагIа юрта культура ЦIен художественни самодеятельноста концерт оттадир гулбеннача кхалнаха. Сайрене баьхкабар хьехархой, медицински болхлой, совхоза болхлой.

Кхалнаьха совето кхалнаха кхетам бала йиш йола цхьаккха а бахьан дитац Совета членаша пайда ца эцаш. Иштта хул дукха бераш долча ноаношта медалаш дIалуш, бера регистраци еш, кагий нах Советски Эскаре гIулакх де болхаш.

Кхалнаьха Совето ше беча балха юкъеувз юртарча интеллигенцех бола кхалнах. Масала, иштта йолча, аптеке болх беча Дудуркаева Деше гучадоах дешара юстардовла гIерта бераш, къаьстта йиIигаш.

Школе деша аха ха тинна хелета йиIигаш, мехкарий, къона кхалнах сайрийнарча школе дешара тIаберзабу совета членаша. Иштта деша баьхка, хIанз 7 классе дешаш ба Тесаева ПаьтIамат, Ахмадова Хьава, Узаева Яха. Балха йоллаше а дешаш я Джамаева Айза.

Кхалнаха юкъе беча кхетама балха тIа доккха дакъа лоац 8 классе деша ягIача, библиотекарь йолча Вяльцева Машас.

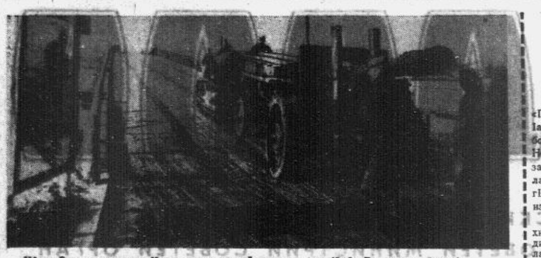
Вахаре нийслуш а вай замалахь доккха эхь долаш а хIама да дукха истй кхувлилга. Цу хьакъехьа къаьстта чIоагIа терками тIабохийт кхалнаьха Совета членаша.

Пацаев Шепас кхо бери сесагя йоллаше а юкъерча школе деша ягIа Майрбекова Роза йоалайир. Бакъда, кхалнаьха Совета членаш шоай ханнахьа оарцагIбовлар бахьан долаш дезал ца бохийташ кIалхарбаьхар.

ШоллагIа саг йоалаьяр Джумаев Iалве. Из баьча хьехамах пайда эца тугаш вацар. Цудухьа цунцара гIулакх низагIа къоастале дезаш хилар — цхьа шу суд йир Джумаевна.

ДIаяхача замах юхедиса во гIулакхаш дIаладахара, къаьстта кхалнаьха бокъо телхаяра духьал лоаттабеча къовсаме йизза ка яргьяц берригача кхалнаьха цу юкъе хьинаре дакъа ца лоаце. Цудухьа махулла дикагIа кхалнах юкъеоза гIерт кхалнаьха Совет.

Ю. ЧАХКИЕВ.



ЦIеча Эскара доакъош Нарев яхача хих тIехдовлаш латт (1-гIа Белорусски фронт).
ТАСС фотохроника.



1-гIа Белорусски фронт. 1944 шу.
СУРТА ТIА: тIемашка белгалваьннача бIухочоа партийни билет дIаделар.
М. Маркова сурт.
ТАСС фотохроника.

Энергетикаш говзал лакхъеш ба

ХIара шера дукхагIа хул «Грозэнерго» электроэнергеца Iалашъеча электрически сетий боарам. Керттерча даькъе Нохч-ГIалгIай АССР колхозашкарен совхозашкарен уж балансе хьатIазцарахи керда гIирсаш хьалдарахи хулаш да из.

Электрически сеташ дукхагIа хилара совгIа, электроэнерги дикагIа хилийтар, потребителаш массаза электроэнергеца Iалашбар дIадех цу гIулакхо.

Уж доккхий декхараш кхоачашдара Малхбоалехьарча а Малхбузехьарча а электрически сеташка болх бе лакха квалификаци йола говзанчаш эш.

Цудухьа управлене кулгалхоша, партийни организаце чIоагIа терко ю электромонтерий а, инженерно-технически болхлой а технически дешара.

Укх бетта чакхъьнаьй «Грозэнерго» районни энергетически управлене вIаштIехьъяьккха хинна пхи семинар.

Семинаре дакъа лоацаш хилар подстанце службай бригадираш мастераш, районни электрически сетей начальникаш, боккхагIбола мастераш, инженераш, иштта кхьбола болхлой а.

Тайп-тайпарча темаех лаьца хилар занятеш: электрически сеташта эксплуатаци яран ремонт яран дикагIйола методаш: подстанцешта электропередачай линешта централизованни гIулакх дар, электросеташ лораяр, иштта кхыйолча а.

В. ПЕТРОВ.

ЭКОНОМИЧЕСКИ ДЕШАРА СИСТЕМЕ

ХIАРАНЕ ХЬИНАР АЙДЕШ

Хьажа - Мурда йоккха йоаца кабинет тIанк аьнна хьалийзай наха. АргIанара заняти еш ва марксизма - ленинизма лардий школа пропагандист. «Экономически знаней лардаш» яхаш я цар хIана Iомаеш йола курс.

Эшаш дола книжкаши кхы цхьадола хIамаш истола тIа Iо а даьхка, деша хьабаьхкача нахага хьежар Котиков Хьажа-Мурд — цамогаш волча шиннегара дIаниккхача шевар хьавенавар.

— Новкъостий, — аьлар цо, — дIаяхача заняте аз йийшар шоана «Продукцега дIадодари цун махи. Предприяте рентабельность» яха лекци. Таханара са беседа а из тема йолаш хургья.

Заняте хьатIавале цхьаболча дешабагIаращца къамаьл а даь, фабриках йола даниеш кийчъе задани елар цо. Балха практике цунна гучадаьннадар занятена иштта кийчо йича, дешабагIараша шоашта дIахьехар кIоаргагIа кхетадара гIойле йоалаш хилар.

Котикова группе 13 саг ва. Уж ба коммунисташ, специалисташ, мастераш, производстве хьалха латта болхлой. Цар кхоачамхилла образовани, балха а вахара а опыт я. Уж ба коммунисташ мастер Ибрагимов Султан Баудинович, закройщик Исакоа Илья Бенигуевич, парте йоаца экономист Алексеева Валентина Васильевна, кхыбараш.

Ше беседа дIайолаяле, пропагандиста цIаьхха а дагадохийт дувцаргдола дош, тема керттера лостам лу, теоретически материал массане а Iомаьйий хьож.

— Вайна а массанена а хов продукцега дIадодар предприяте беча балха керттерчарех цаI хилар. Вай арахецача продукцега дIадодар миштад? — аьлар цо.

— Боахама социалистически доал дара керттерчарех цхьа белгало я рузкъан кхом бари из лорадари, — хьал а гIетта, белгалдаьккхар мастера С. И. Ибрагимова. — Цунна теркам тIабохийт партега, советски халкъага ше даьча Кхайкарал тIа КПСС ЦК-ас, — аьлар цо.

— Боккха лоархIам болаш ма дий вай долаш долча ахчах, материальни торонех. хIара болхлочун балха ханах дас санна пайда эцар. Вай воай декхар лерхI бедала, электроэнергена кхомбарах. Цо лохдергда вай арахецача продукцега дIадодар.

Цо аьнчар дIахо кхы а кIоаргагIа доаш экономиста В. В. Алексеевас. Цо йоалайир экономически данниеш, дика кхетабергболча меттаца хьахьехкар арахецача продукцега дIадодар лохдара наькъаш.

Массанена а езаслар иштта еш йола беседа. Пропагандиста кхетамца лостам белар беседана, дувцаш дола дош йиллача ханал тIех ца доалийташ хIама дир.

— Тема массане а кхетаьйий? Кхы вий къамаьл де безам болаш саг? ТIаккха вож дош дувцаргда вай. Из вайна боккха лоархIам болаш а да. Из да производства рентабельность яшхара дош.

Экономически выкладкаш, масалаш, вIаши дустараш долаш хулар хIара оалаш дар. Из тамаш а яц. Предприяте рентабельностах тийша ма-йий болхлошта еш йола материальни поощрени а производство дIахо дегIаахар а.

Болх во банзар фабрика коллективо пятилетка къоастам беча шера. Продукци дIаяхьийтара план ханал хьалха кхоачашйир. Толамца кхоачашдир социалистически декхараш а.

Дика дIадоладаьд ер шу а. Заняти чакхйоалаш пропагандиста дийцар укх шера кхоачашде дезаш коллективана хьалхашка латтача декхарех. Царех керттера дар да советски халкъо фашистски Германи эшаяь яьккхача Коталон 30 шу дизара юбилейна ма-доаггIара накъадахара лаьца социалистически яхь шерра йоаржаяр. Ерригa къахьега коллективаш а санна фабрика болхлой Коталон ден сийна къахьегама вахте айттаб. Яхьа керте латт коммунисташ. Дика къахьегарца шоашта тIехьабоах цар парте боацараш.

Заняти чакхйоал. ДешабагIараш цIаболх. ХIьта Грозненски картонажни фабрика директор пропагандист Котиков Хьажа - Мурд чакхъяьнчача заняте уйла еш ваьгIар. Из шеко йоацаш, дика хиннаяле а цунна цхьадола кхоачамбоацаш корадир, тIехьа тIайоагIача заняте тема белгалъяьккхар цо.

А. БЕЛЯКОВ,
КПСС Ленински райкома пропагандай агитацей отдела заведующи.

ДАИМ ХЬОКХАМ ТЕЛАРАШ

Цу боахаме ваха безам хул са даим. Iай а, аьхки а гураьха а. Пятилетка тIеххьарча шера кхедергдола ялат бахьан юрта боахама къахьегамхоша шоаш лоаттабергболча къовсама дерригача дешаш тIа уйла ю ха я хIанзаръяр.

ХIанз массехказлагIа йоаккх Урус-Мартановски района Мичурина цIерагIча совхоза коллектив республиканска сийлен Доска тIа.

Со укхаза кхаьчача хана боахама ерригача производственни участкашка КПСС ЦК партега, советски халкъага даь Кхайкарал дувцаш бар къахьегамхой.

Цу лоархIамерча документа дег чу дувцаш дола дешаш пятилетка тIеххьарча шера программа толамца кхоачашъяра кхы а хьинарегIа, дерригa денал айдаь къахьега яхаш бола парте тIахьехам санна тIаийцад мичуринцаша.

— Кхайкарая тIара хIара дош дика кхета а ду оаха дег тIара хьал а лоац, — йоахар коммунисташен парте боацарашен. — Парте дош тхона, юрта къахьегамхошта доагIаш да. Йолаш йола торо, мел из эIамига яле а, балха юкъеяхьа еза, боахама лерттIа доал ца деш, цун хьурмат ца деш нийсъеннача моттигашта духьала цIенхаштта къовсам а лоаттабеш.

— Эггара халагIа йолча балха моттигашка къахьег коммунисташа, уж халонех къехкац, — доккхал а деш йоах сога совхоза парткома секретара В. Бубенцова.

Боккхача безамца дувцар сона иов. Бубенцова пятилетке хьалха латтача нахах, хIаьта сона дагадехар соахка аьхки ялат чуэцача дIайхача деношка се совхозе нийсвалар.

Совхоза хьажкIаш дошув санна маьлха кIала къегаш ядар центральни хьатта. Сиха хьехулар цу беркатерча ялата гувнаш. Ялатах етта йола машинаш цахаддаш хьатIаухаш яр. Блокнот бе а доаллаш цхьан машинагара шоллагIчунна тIаухар парткома секретарь нов. Бубенцов.

— МалагIча кхай тIара яхь Iа ераш? — хеттар цо сатем байна, йоазув де кийчбаь ручка бе а боаллаш.

— Хьажал шоай, йоахар цо гаьннара массанена дIахозаргдолаш цIогIа а детташ, — тахан хьалха ба коммунисташ. Дукха бар уж пятилетка къоастамбеча шера хьинаре къахьегарах урус-мартановцаша баркал аьнараш. 1974 шера план 2520 тонн йолаш 3246 тонн ялат дехкар боахамо пачхаьалкхенга, хIаьта 1973 шераца нийсдича цу продукцена заготовкаш яра объем 8 процент лакхъелар. Иштта кхоачашйир шера планащ: пачхаьалкхенга дулх дохкара — 105 процент, шура — 112 процент, баьцадаараш — 135 процент, сом — 146 процент. Фуалъьха хьажкIаш гектара тIара юкъера лаьрхIача 40 центнер чуэцар.

Ялат чуэцара балхаш сихденнача деношка тIема штаба таралестар партком. Шоайла дагабувлар коммунисташ, керда болхлой низ а техника а дIанийсъе еза моттигаш белгалйора. Хала кхедаьча ялата хьувкъам ца бойташ чуэцара гIулакх механизаторий хьинарах тийша дар. Групповой методагIа чуэцар ялат. ХIара агрегата тIа партийни группа вIашагIъеллар. Цо чIоагIа влияни йора болх дикен сихен бара. Цкъа цхьан кхай тIа болх бора комбайнаша, тIаккха шоллагIчун тIа, кхоалагIчун тIа... Болх ца беш цхьа минут яккхацар.

— Со чIоагIа цецвоаккхаш, теркам тIабахийта, гIулакх дезаш къахьегар механизатораша. Моттиг нийслора, уж кхыметтел хIама даа а балха тIера баха ца могаш, — дувцар совхоза директора Ленинен Къахьегама ЦIеча Байракхен орденаш лелаеча коммуниста Зелимханов Вахас. Белгалде доагIа, цу деношка директора ше а са ца лоIаш къахьийгалга. Из лийнахь а бийсан а бIаргаго йиш яр демийла хьалийзача «газика» тIа кхай тIара кхай тIа воалаш нах оарцагIбоахаш лелаш. Даим санна хьалха бар коммунисташ. Цар шоашкара масал а телаш парте боацараш тIехьабоахар. Уж къехкацар е халонех а е кхай тIара вахар дагIатонаш йоацаш хиларах а.

Хьаэнаргва вай, масала, коммунист Дандаев Саламу. Совхоза механически мастерской заведующи ва из. Цунна дика ейзай ший професси, техника, тIадилла гIулакх дизза кхоачашду. Укх тIеххьарча дийтта шера ше тоа а еш комбайн кхай тIа араяьхай Саламус. Цу гIулакхо цунна новкъарле яц ший декхараш лерттIа кхоачашде. Укх тайпара, цхьаькха цхьа масал доаладе безам ба са.

Ялат хьакха доладале цIаьхха цамогаш хилар тракторист коммунист Бекаев Ахьмад. Цунна бIаргаяйра цаI шоллагIчоа тIеххьа кхай тIа ялат чуэца арайоалаш йола комбайнаш. Дог дIалаьцар цун сов саготденна, кхы Iе маганзар, Iурре а совхоза директор волча вера из.

— Укх хана цамогаш ва ала магац сона, — аьлар цо. — Комбайн я сона. Ялата кха — сона дикагIа хургдола дарба. Цул тIехьагIа Дандаев Саламуца цхьана дIаэттар шийла толашагIа кхы воаца новкъост.

ХIара шера дика хьувкъаду ялат КПСС члена, хьажкIаш лелаеча механизированни звено звеньевойс Магомадов Вахас. Соахка а иштта дика хьувкъайир цо хьажкIаш. Ше лелаеча 160 гектар лаьтта хIара гектара тIара 46 центнер фуалъьха хьажкIаш чуийцар цо, план 35 центнер йолча. Коммунисташа телача масало къахьегама толамаш доахийт парте боацарашка. Ялат чуэцача дукхазза хьалхле йоаккхаш къахьийгад юрта Совета депутаташа Мерзаханов Саид-Махьмада. Эггара дукхагIа хулар цо хьекхаи аьрдаи ялат. ЦIаьхха хургда аьнна ца меттар нийсделар: комбайна передачей коробке ехаь, цхьабакъда кхай тIара са хилладца дIалахаваар Мерзаханов. Автослесараца, къаьнача балха опыт йолча специалистаца Гадаев Абусаидаца баьхкар уж комбайн толеш. ХIаьта Iуйрийна вIалла хIама ца хилча санна социалистически яхьа керте эттар из...

Ялат чуийца даьлар. Дика вIаштIехьдаьккха дIадоладир совхозе доахан Iангара доахидга — хьайбаш лeладерашта йола цIенхашттара экзамен. Коммунисташ нийса дIа-хьа оттабе гIерт партийна организаци. Цун собраней ден повестка тIара Iодалац коммунисташа производстве хьалхле ледаяра хетадаь дола дешаш, уставо дIадехараш кхоачашдарах цар отчеташка ладувгI.

ХIанз хIара коммунист дог лазаш ва совхоза экономиках. Пятилетка тIеххьарча шера доккхий социалистически декхараш тIаийцад боахама коллективо. Лаьттах дикагIа пайда эцара, общественни хьайбай продуктивность лакхъяра тIадерзадаь де дезараш белгалдаьд. Боахама хьалхашка латта декхараш кхоачашдара хьекъехьа шоашта тIалатта белгтокхам дика кхетабу коммунисташа.

Царна юкъе къаьстта дика къахьег доярка Ленина ше орден лелаеча Адуева Аламата, сомий бещ лелаеча бригада бригадира Ленина ордени Къахьегама ЦIеча Байракха орденаш лелаеча Умалатова Заде, иштта кхыбараша. Къаьстта белгалвеш вувца безам ба са цхьаькха коммунист — Цуцаев Ризван. «Знак Почета» яха орден лелаеш ва из. Цо кулгалду шоллагIча отделене МТФ боахаме дикагIъяр я. Цунах доалдаш дола дика хIама фуд аьлча, из да коллектив хозача дешаца, оамалца берригa низ дIалуш къахьегара оарцагIъяккха цунна ховш хилар. Коммунистически къахьегама коллектив яха цIи лелаю из керте латтача ферма. Соахка август бетта денз пятилетка тIеххьарча шера чотах къахьегаш я ферма коллектив.

Цуцаева хьинаре дакъа лоац общественни вахаре. Из ва политинформатор. КПСС обкома членалла кандидат. Из тайпа хьинар дола болхлой кхы дукха а ба совхоза парторганизаце. Уж ба тахан боахама экономика чIоагIъераш а юрта культура айераш а.

Л. САИДОВ.

СОВЕТСКИ ХАЛКЪ—НАЬХА КЕРДА ИСТОРИЧЕСКИ ОБЩНОСТЬ

Вай мехка бахаши къахьегаши ба бIаь совгIча къамахи народностахи бола нах. Цу массане а бокъонаш цхьатара я, паргIатта дегIаккувл цар шоай къаман экономикеи культуреи. Цу массане а юкъара шоай цхьа социалистически Дай-мохк ба, къамашта юкъерча доазоний шоай хьалха хинна лоархIам а боацаш. Социальни цхьан тайпара да советски халкъаш, хIаьта цу цхьан тайпан материальни база — производства средстваш та общественни доалакье хилари боахама социалистически системен. СССР халкъаш вежарий санна барт тайна да, шоай бIаргча цхьа — марксистско - ленински — идеологи я, цхьа гIулакх — коммунистически общество хьалъелга да цар кхоачашдеш.

Къаман оамалашта тара белгалара оагIош я советски наьха — территори, экономика юкъа хилар, духовни куц цхьатара хилар, хIаьта цудухьа хьахилеи чIоагIдалеи йизза бокъо йолаш да «Советски Даьхе», «Советски патриотизм», «Советски къаман дегаоилле», «Советски оамал» яха дешаш. Цхьабакъда къамаш вIашагIъзде гIерташ хIама дац мехка, шо-шоай белгалонаш йолаш да къамаш.

Цхьаькха тайпа я вай общность. Цун хьакъехьа КПСС XXIV съезде Л. И. Брежнева дийцар: «Социализм хьалъеча шерашка вай мехка хьахиннай наьха керда исторически общность — советски халкъ. Цхьана къахьегаш, социализм бахьан долаш къовсам лоаттабеш, из лорая духьа даьча тIемашка хьахиннай классаштеи социальни группаштеи юкъера, къамашта юкъера керда, цхьана дика тарлуш йола отношенеш — доттагIалеи цхьана леладеча гIулакхийн отношенеш».

«Советски халкъ» яха дешаш хIара денна хоз вай мехка. Доезол дехьа а каст-каста иштта ала а оал, яз а ду цунах, цу хана дагардар эрсий е СССР-ерча халкъех моллагIа кхыдар доацаш, къам па кьоастадеш беррига советски нах цаIаш а лоархIаш. Из-м, бакъдар аьлча, иштта хила доагIаш а да, хIана аьлча, деш дола къамаьл бокъонца йолаш йолча геттара кердача социальни интернациональни общностах да.

Халкъаш цу тайпара вIашагIкхийтта хиннадац Сийлахь - йоккха Октябрьски революци яалехьа. Карл Маркса шаьра, Iалаьмате дика къоасталуш аьнна да: «Халкъий белгала вIашагIкхета йиш хилара цар юкъара хьашташ хила деза. Цар хьашташ юкъара хила йиш йолаш хилара доалахьей хIанзара отношенеш дIаяха еза». (К. Маркс, Ф. Энгельс. Соч., т. 4, оагI. 371).

Маркса яздаьр вай мехка кхоачашхиннад. Сийлахь-йоккха Октябрьски социалистически революци бахьан долаш дерригача къамий вузкъех халкъа доалахье хиннай, общественни доалахье хиннай.

Цу общественни доалахьен, экономически, социально-политически, культурни вахара цхьоагIон, бакъ долаш долча хIамашта къахьегача адамий духьа революционни эргало яра идеалий цхьоагIон ларда тIа, социалистически демократе хьалашка кIеаиг-кIезига йоалаш вIаштIехьъяьннай советски халкъ яхача цIерах тахан йовзаш йола наьха керда исторически общность.

Цу процессана белгалара ха кийшай. Керттера дар — общества классови структурана оалангара хувцам белга. Капиталистически частни доалахье мехкара дIаяккхар бахьан долаш дIаяьннай эксплуататорски классаш. Шоай кара лоадамбоаца доалахье йолаш хиннача ахархоех коллективни социалистически боахамий къахьегамхой хиннаб. Мехка индустриализаци ярах наьха санна йоккха хилар болхлой класс. Цхьан къахьегамхоех — болхлоех, колхозни ахархоех, къахьегача интеллигенцех латт тахан советски общество. ХIаьта бахача нахах 80 процент болхлойн гIулакхера нахи ба, 20 процент — колхозни ахархой.

Социалистически общества классаштеи социальни группаштеи юкъе цхьаккха тайпа антагонизм яц, хIана аьлча, царна юкъерча отношенешка вIашдухьаленаш яц, хIаьта хьашташ цхьатара да. Уж тIа-тIа дукхагIа шоайла гарга ух, чIоагIлу цар социально-политически идейни цхьоагIо. Цу гаргаахарен цхьоагIонн дог — болхлой класс — ший Коммунистически парти керте а йолаш Октябрьски революцен социалистически эргалонийн, коммунизм хьалъяра дерригача гIулакха кулгалхо а хинна дIаэтта эггара хьалха латтен дукагIа вIаштIехьъяьннен общества класс.

Мехка бахача нахах 60 процент гаргга бараш болхлой ба тахан. ХIаьта а советски обществера болхлой класса моттиг цун дукхалца аьнна Iац белгала. Из хила а хиннаб, ба а ба хIамаш хьакхоллаш бола общества керттера низ, цунна хьалха латта низ. Болхлой класса из лоархIам белгалбоал цун революционностаца, политически сакхетамца, дисциплинированностаца, организованностаца, коллективизмаца, мехка доал ду идеологи а хинна дIаэттача, цун марксистско - ленински идеологеца. Шерагара шу массаза доал лакхлу болхлой класса культурен образованности, цун политически хьинар. Дуккхача болхлоша шоай юкъера образовани йоллашехьа а, дIахо деш, Iилман знанеш, кердагIа йола техника Iомаю, шоай говзалгеи кхетамгеи диллача инженерни къахьегама боарама гаргакхоачаш латт уж.

Мохк революционни наькъаца кердабоаккхача шерашка хьахиннеи чIоагIъеннеи ахархошцара болхлой класса союз — из я советски общества политически ларда. 30-гIа шераш долалуча юххье юрта боахама яьча коллективизаце йовзаргйоацача йоаккхаш эргаяьккхар юрт. ХIамаш кхоллаш дола юрта боахамера низаш дегIадахкар, аграрни къахьегам тIа-тIа дукхагIа индустриальни къахьегама тара ласташ хилар, юртара кульура айялар, юртара вахар эргадалар — цу дерригача хIамаша ахархочун социальни куци психологии хувцаяларга вуг: болхлочун ярашта тара оагIош тIа-тIа дукхагIа хул цун. 40-гIа шераш долалуш юрташкарча къахьегамхоех 6 процент мара бацар лакхерен юкъерен образовани йолаш. ХIаьта хIанз юрташка бехача нахах аханел совгIа бараш юкъера е лакхера школа йистеяьккха нах ба.

Дукха хIамаш хувцаденнад интеллигенце. Кертерча даькъе болхлоехи ахархоехи баьннача нахах латт из. Iилма-технически прогресс, халкъа культура лакхъялар бахьан долаш интеллигенци — инженераш. Iилман болхлой, агрономаш. хьехархой, лораш — сихха дукхагIа хул. Берригача советски нахаца цхьан мутIаре а этта къахьегаш я творчески интеллигенци — писателаш, артисташ, музыканташ, художникаш.

Общества классови структурана уж дерригa принципиальни хувцамаш хулча юкъагIа хувцаденнад советски къамий социальни маIан а куц а. Царех керда, социалистически къамаш делга бокъонаш цхьатара хилара, доттагIала, цхьана гIулакхаш леладара ларда тIа уж гарга дигара маIан долаш дар. СССР дерригача халкъий къаман башхалонаш а социалистически экономикеи культураши дегIаахар а теркалдеча хьалашка лел из процесс. Ерригача паччахьалкхеи юкъара хьашташ цунна юкъерча республикех хIаране хьашташца цхьана тардар — иштта да Коммунистически парте лелаеча ленински къамий политика маIан.

Социалистически интернационализма, национализмацеи шовинизмацеи машар хургбоацача уйланца, дерригa къамаши народносташи дег тIара дукха лезаргдолча уйланца хьалкхебу беррига советски нах.

Массанена а ловзаш да дукха яраш хьалха тIехьайисан бокъо йоацеи паччахьа империйистош хиннача вай вежарашха йолча республикашка экономически культурни дегIаахара даькъе даьха толамаш.

ХIара советски республике, хIара йоккхача советски городе оагIув оагIох а теха бахаши къахьегаши ба дуккхача къамий викалаш. Мехка тIа-тIа дукхагIа хул хIанзале а миллионаш йола вIашагIъийна гаргалонаш.

Къамашта юкъера йовкъаш кагьелга, советски халкъаш дIахо гаргадигара предпосылкаш вIаштIехьйоахилга материальни санна, иштта духовни а сферашка хулаш да. Хьаэцаргда вай, масала, культура дакъа. ХIанз тешшаме ала йиш я вайга, советски социалистически культура йолаш я аьнна.

Из бIаргча я ший маIанген принципиальни чулоацамгеи деллача, цо шийна чулоацш СССР халкъех хIаране культура, быта маьхегIа йола оагIоши традицеши. Цу цхьан ханна советски къамий культурех хIаране духовни рузкъаш хьаувза ший хьасташкара нийза ца Iеш, кхыча халкъий культурай хьасташкара а. Белгалдаккха доагIа, советски социалистически къамий культура бебеча формашта юкъе массане юкъара интернациональни оагIош тIа-тIа, дукхагIа хоьуш хилар. Кхыча дешашца аьлча, лардаш йохкаш латт къамий духьаленаш йоацаши къахьегача наьха гIулакхашка цхьатара латташи йолча кердача, коммунистически культурана.

Массе къамех бола советски нах вIашагIбувзаболийт юкъарча гIулакхо — коммунистически общество хьалъеш хиларо, идеологеши моральши цхьатара хиларо, традицеш юкъара хиларо. Уж традицеш хьахиннай заводашкеи гIишлош еченк, колхозашка а совхозашка а цхьана къахьегача социалистически Даьхен паргIатонней кортамукъаленней тIаккхийдача моастагIашца даьха тIемашка. Советски халкъий доттагIала бирса тохкам бир немецки фашизмана духьала баьча тIема шерашка. Цу тохкамах из сийлена чакхдаьлар тIемо хьахьекхар, цхьа социалистически Дай-мохк болаш долча халкъий вошали цхьана леладу гIулакхаши доказе могаргдолаш бола низ боацаш хилар.

Наьха — советски халкъа — керда исторически общность СССР-е хьахилар — из я социализм хьалъеча шерашка хиннача экономически социально - политически хувцамий итог Коммунистически парте ленински къамий политика — дунен тIа эггара хьалхарча социализма мехка дахача дерригача къамийн народностийн доттагIала а цхьана леладеча гIулакхий а политика чакхъяхарах хьахиннар.

Юрий ФИЛОНОВИЧ.
(АПН).

№ 6 ЙОЛА «АГИТАТОРА БЛОКНОТ»

Араьннай КПСС Нохч-ГIалгIай обкома пропагандай агитацей отдела «Агитатора блокнота» аргIанара номер.

«ПолитдийнахьакъамаьлашIара, беседаши политинформацеши чакхъяхара» кепа техь я «Советски халкъа дIаккха йовргIйоаца котало» яха П. Ясько методически разработка Укхаза долаш да КПСС ЦК мартовски (1965 ш.) Пленум хинна 10 шу дизара хьакъехьа «КПСС аграрни политика вахаре кхоачашъеш я» аьнна беседаш, политинформацеш, лекцеши докладаши яра В. Ахматукаева яздаь методически хьехамаш.

«Вай коталон 30 шу дуза» яхача разделе да Советски Союза Турпалах Крутов Петрах яздаь дувцар.

Геолога Денна хетаяь я горни инженера-геолога Е. Шаталова статья.

Юххьанцарча партийни организацей секретарашта, агитколлективай кулгалхошта йийшача пайдане хургья «Идеологически болхлой хьинар зIа формаш» яха Октябрьски Революце орден лелаеча «Красный молот» завода политически просвещене кабинета заведующе Л. Неделькоас яздаь статья.

«Социализма вежарашка долча мехкашка» яхача рубрикана кIал я ВСРП XI съездан Венгри мукъаьяккха 30 шу дизара накъаьдолхаш В. Герасимова яздаь «Кхоллама пафос» яха статья.

Блокнота тIа иштта йолаш я «Республико — БАМа» яхен республика цхьайолча агитколлективашка беча балхах дувцаш йолен материалаш.

Кхашкара балхаш дIадоладе кийча ба

Шоайла социалистическа яхь лелаеш ба Грозненски района «Пригородный», «Юбилейный» яхача совхозий къахьегамхой.

БIаьсти кхашка ду балхаш дIадоладе цу боахамашка мел дика кийчо яьй хьожаш хилар укх денощка района халкъа тIахьожама комитета комисси.

НоагIа йоакхо яьй цу совхозашка бIаьсти ювча культурай фу кайчдара. Iалашдаь деррига фу цхьовлагIчен шоллагIчен класса кондици йолаш да. ПланагIа аха дезаш хинна деррига лаьтта зяба аьхад, бIаьсти юртбоахама культураш дIаера лаьрххIа план оттаьй. Комиссе белгалдаьккхар фу лоаттаделга, лораделга шишна совхозе дика вIаштIехьдаьккхалга. Иштта хIара культура фу къаьст-къаьста, сорташка хьежжа дийкъа екъача моттигашка уйла. Дика Iалашъяьй совхозаш тIехьаювзача инвентараца. ХIаьта мишта вIаштIехьдаьккхад техника тоаяра гIулакх?

«Юбилейный» совхозе еррига техника тоаяь яьннай. Цхьабакъда, «Пригородный» совхозе ткъаь ялхайтта трактораx нхоъ хIанз а тоьеш я. Запасной оатхалаш йоацаш тоае карагIдаьннадац ДДН-45 маркаx йола цаI, ДДН-70 маркаx йола кхоъ догIаш хьисапе хий детта установка, дисковани ю цхьа макха.

— Из техника сихагIа тоаяьяккхара еррига тхоай торонаш оарцагIдоахаргья оаха, — аьлар комиссега совхоза кулгалхоша.

Доагора-сиазочи материалаш шишна боахаме тоъал Iалашъяьй.

Ийс бригадех барxI звеной вIашагIъеллай «Пригородный» совхозе. Царех цхьа звено дукхьал юртбоахама культурашта хулача лаьарашта, вене йолча садоахкача хIамашта дукхьала къовсам лоаттабеш хургья. ХIара бригада, звено болхлошта тоа шоаш де дезар, хьалхашка латта декхараш. Юртбоахама культураш кхееш дергдолча балхашта оттаяь лаьрххIа планаш я хIара бригадега, звенога.

Иштта дика вIаштIехьдаьккхад из гIулакх «Юбилейный» совхозе а.

Яхье яьннача шишна совхозе дийца а дийца социалистически декхараш тIаьйцад. Яхь лелаеча бригадашта, звеношта, механизаторашта юкъе договераш оттадаьд.

ЧIоагIа йоакхо ю яхье яьннача совхозашка наьха балха говзал лакхъяра, керда механизатораш кийчбара.

Иштта, «Пригородный» совхозе болх беш йолча механизаторий курсашка ткъо саг ва хIанз дешаш, царна юкъе цхьа кхалсаг я.

Цхьаьцца кхоачамбоацараш а гучадаьхар комиссе.

Иштта, «Пригородный» совхозе ялоахамкаташ тIа тхов а боацаш лоаттаю. Мукхъвартйолаш кIала цхьаккха хIама йоацаш латт жаткаш, комбайнаш. Тоа а яь мастерскешкара тракторaш араяьна ха белгалъяьккхаяц графикаш тIа. ХIаьта «Юбилейный» совхозе яц техника лоаттаяра асфальт а йилла лаьрххIа хьаяь площадка.

Мехмастерскеш, томаташ доахa пункт цхьан коа я. Цига я парникашка дехка ширдаьнна кхо лоаттаду площадка а. Из бахьан долаш техника тоаяра паргIато яц.

Уж кхоачамбоацараш лоацача хана юстардаха декхарийла бир шишна боахама кулгалхой.

Яьча анализага хьежжа, бIаьстан кхашкара балхаш дIадоладе шишна боахаме ю кийчо яьяц аьнна, соцам бир комиссе.

А. СУЛИМАНОВ,
Грозненски района «Пригородный» совхоза керттера инженер.

У. КАЛАЕВ,
Грозненски района «Юбилейный» совхоза бригадир.



Хьайбай продукташ яхара шерра яьржача социалистически яхье дика гIулакхаш карагIдувл Грозненски района № 2 йолча шурий совхоза йиъ-лагIча шурий ферма коллектива. Укх шера дIабахача 2 бетта пачхьалкхенга планагIа 647 центнер йохка езача 945 центнер шура еххай цо. Къаьстта доккхий хьоккхамаш доах сурта тIарча комсомольско-кагирхой бригада дояркаша Л. Магомадовас, Т. Хожбахмадовас, Х. Вистиховас, А. Шабазовас, З. Букумовас.

Ф. Леонова сурт.

ВIАШИ IОМАЛУ, НОВКЪОСТАЛ ДУ

Дика хет тхона дукххача шерашка дезар-эшар дIа-хьа а луш доттагIал тIехь яхь лелаеш хьабоагIача Грозненски района къахьегамхошта доккхий гIулакхаш карагIдувлаш. Оаха а къахьег Даьхено тхоашта хьалхашка увттаду декхараш кхоачашдара творчески уйла тIаяхийта.

КПСС XXIV съезда решенеш кхоачашъеш тха Кизлярски района юрта боахама къахьегамхоша дика толамаш даьхад дIадахача шера. ЦIаккха ца хиннача тайпара 1974 шера 80 351 тонн йоаккхаш пачхьалкхенга 40374 тонн ялат, 5716 тонн дулх, 11351 тонн шура еххар районо.

Пятилетка къоастамбеча шера халкъа боахама план кхоачашъеча доккха дакъа лаьцар «Горьковский» совхоза къахьегамхоша. Цу боахаме хIара гектара тIара 40 центнер йоаккхаш пачхьалкхенга 8952 тонн дуга декхар. Иштта доккхий толамаш даьхар «Путь Ленина», «Россия», «Огузерский» яхача совхозаша.

ХIара шера дика ялат кхедеш хьайоагIа «Степной» яха совхоз, «Победа», «Красный восход» яха колхозаш.

Лаьтта леладара культура лакх а еш. Iилман хьалха латтача практикаш карагIдувлараш хаддаиза шоай балха юкъе а кхувлаш доккхий хьоккхамаш доахаш хьабоагIараш а дукха ба тха районе. Масала, ше лелаеча 395 гектарах хIаране тIара 50 центнер дуга доаккх «Горьковский» совхоза дуга лелаьеча А. Тагирова кулгалдеча звенос. СССР Лакхехьарча Совета депутата К. Гаврилша звенос 948 гектарах хIаране тIара 43 центнер дуга даьккхад. ХIара гектара тIара 41 центнер дуга даьккхад Социалистически Къахьегама Турпала А. Густомясовой звенос.

Хьайбай продукташ дукхагIа яхара яьржача Еррисоюзни социалистически яхье хьинаре дакъа лоацача тха района хьайбаш леладераштa дика гIулакхаш карагIдувл. Ленина цIерагIча колхоза жа Iуша П. Олейникова, П. Абрамейкос хIара устагIан тIера 5,8 килограмм тха даьккхад. «Горьковский» совхоза жа Iуно Г. Пулева хIара бIаь жийна тIехьа 128 Iаьхар кхебаьб.

ДIадахача цхьан шера 41 процент шура дукхагIа яьккхай «Красный восход» яхача колхозе. Къаьстта дика хьокхам баьккхаб хIара кхоабача Iаттагара 3339 килограмм шура яьккхача Урицке цIерагIча совхоза доярка В. Свечкаревас.

Уж толамаш доахараша даим пайда ийбу оаха яхь лелаеча Грозненски района юрта боахаме хьалха латтараштa карагIдувларех. Цу района боахамашка каст-каста хул тха района къахьегамхой. Цар бараш тхо долча хьоашалгIа баьхке а хул. Иштта дIа-хьа а долхаш тхоай моттигерча хьалашка юкъе доаладе мегаргдола керда хIама хьа а эцаш пайда эц оаха.

Соахка массехказза Грозненски районе хьоашалгIа баха хилар тха района юрта къахьегамхой. ТевлигIашка баьцадаараш кхедара хьалха латта опыт хьанийцар оаха. ХIанз тха района «2-я пятилетка» яхача колхозе, уж тайпа ворхI топлица хьалъяьй. Цу дикача гIулакхо торо хулийтаргья бIаьстан юкъе баьцадаараш хилийта.

Иштта боккха пайда баьлар тхона 1 Мая цIерагIча колхозера оаха хьанийцача, къахьегама учет леларах йолча опытах. Шурийна учет лелаяр хIанз «2-я пятилетка», «Победа», «Вперед» яхача колхозашка юкъедоаладаьд.

Иштта тха а хиннад грознецаша дIанийцача пайда баргболa гIулакхаш. Хьакхарч, боабашкаш лелаеча комплексашка хьожаш, шоай хьалашка юкъе доаладе мегаргдар дIаниццад цар.

Боахама доакъоштa юкъе лелаеча гIулакххех чеховн хьисапе оплата елга юкъе доаладаьд Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхозе. Из опыт хьаэца кастта тхоай районa викалаш бохийтаргболаш да тхо.

Цу дерригача дикача гIулакхаша торо хулийт юрта боахама продукташ дукхагIа яхара лелаеча социалистически яхье коталонаш яха а халкъа боахама планаш кхоачашъе а.

Укх пятилетка дIадахача 4 шера планагIа 91 эзар тонн йохка езача 130604 тонн ялат декхад, цу даькъе 99595 тонн дуга а долаш.

1973 шера юрта боахама продукташ яхарех, уж пачхьалкхенга йохкарех халкъа боахама планаш, тIаийца социалистически декхараш кхоачашдарах КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК карара кара тела ЦIе Байракх еннай тха района.

Цхьабакъда, цунца цхьана тха юртбоахама къахьегамхоша дика кхетаду хIанз а пайда эцанза торонаш йолга. Царех лерттIа пайда ийцача кхы а дукхагIа продукташ яха йиш хургьяр района.

ЧIоагIа раьза болаш тIаийцар тха района къахьегамхоша пачхьалкхенга ялат, комсаш, гидуаргаш, коартол йохкара халкъа боахама план кхоачашъярах тха республикага КПСС ЦК Генеральни секретара нов. Л. И. Брежнева даьта моаршали КПСС ЦК партега, советски халкъага даь Кхайкарали.

Цу Кхайкарала жоп луш юрта боахама продукташ дукхагIа яхара яьржача Еррисоюзни социалистически яхьа юкъе а баха тха района къахьегамхоша шоай торонашка а хьежа социалистически декхараш тIаийцад пятилетка чакхйоала шу кхы а беркатегIа хилийтара.

Лаьтта леладара культура лакхъеш, севооборот, йизза чакхйоаккхаш, органически минеральни удобренеех лерттIа пайда а эцаш 37,5 эзар гектарах хIаране тIара 30 центнер ялат даккха лерхI оаха. Укх шера кхы а 3 эзар гектара тIа дуга дIадуврга.

Деррига 105 эзар тонн ялат даккха декхар тIаийцад районо. Из кхоачашдара хIанзле дукха къахьийгад. Гурахьа йийнача культурашта Iай подкормка яьй. Ха ца туллийташ вегетационни хий дулларгда.

Цу гIулакха дика кийчо яьй кхаш леладераша, мелиоратораша.

ХIанз бIаьстан кхашкара балхаш дIадоладе кийчбеннаб юртбоахама къахьегамхой.

Доккхий декхараш да царна хьалхашка латтараш. БIаьстан юкъе юв культураш дIае еза, царна гIулакх де, уж чуэца еза. 30 эзар тонн сенаж, 50 эзар тонн моша, 80 эзар тонн гIожа довкъар, 40 эзар тонн концентраташ Iалашъе еза.

Цу гIулакхо торо хулийтаргья хьайбай продуктивность кхы а дикка лакхъе.

Оаха яхь лелаеча грознецаша а доккхийча толамашца белгалдаккха лерхI пятилетка чакхйоала шу.

Н. КАЛИНИН,
Дагестански АССР Кизлярски райисполкома председатель.

ЯХЬЕ БАЬННАРАША ДУВЦ

ЯIаьххача хана шоайла яхь лелаеш хьабоагIа ВАЙ РЕСПУБЛИКА ГРОЗНЕНСКИЙ СУНЖЕНСКИЙ ДАГЕСТАНСКИ АССР-а КИЗЛЯРСКИЙ РАЙОНИЙ къахьегамхой. Белгтала толамаш даьхад цу районий колхозхошеи совхозий болхлошеи нийслагIча пятилетка шерашка.

Тахан газета ер оагIув оаха хетаю шоайла яхь лелаеча кхаь района. Лохе кепатехача материалаш тIа дувц КПСС Центральни Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарало, лаьттанцарей хьайбашкарей йоала продукташ дукхагIа яхара социалистически яхь йоаржаярах партеи правительстваи баьча соцамо хьинар айдаь болча юрта боахама къахьегамхоша къа мишта хьег, вIаши яхь леларах царна мел беркат доал, шерагара шерага царна юкъьера доттагIала бувзамаш чIоагIлуш хиларах.

ТОРОНЕХ ПАЙДА ЭЦА БЕЗА

Дика дIадоладаьд ер шу Сунженски района Ленина цIерагIча колхоза кхаши хьайбаши леладераша.

Керттерча даькъе ялати шурийна доахани лeладеш боахам ба из. Цхьабакъда, производства керттерча хьоккхамашта юкъе а хьайбай продукташ яхара боарам лакхагIа ба. Вешта аьлча, боахама йоахача продуктех 67 процент хьайбай яраш я, лаьттандара йоахараш — 33 процент.

Хьалха дIадахача шерашка хьоккхамаш лакха хиннадале а соахкара шу аьттув болаш хилaнзар колхоза хьайбаш леладераштa. Хьайбай продуктех керттера яраш — дулх, шура яккхара план кхоачашъянзар колхозо. ХIаьта иштта кхоачашъянзар уж пачхьалкхенга йохкара план а. 12500 центнер йохка езача 11525 центнер мара йохканзар, хIаьта дулх доххара план 65 процент мара кхоачашъянзар. Цхьабакъда, пачхьалкхенга тха доххара план 100,4 процент, фуаш 130 процент кхоачашйир.

Дулх, шура дукхагIа яхара йоккхий торонаш лу хьайбай боахама интенсификаци ярои комплексни механизаци ярои. Хьайбай боахама интенсификаци яра лоархIаме гIулакх да дикача фух дола шинараш хьалхкедар, 100 Iатта тIехьара дукхагIа Iаьсий кхедар, доахан Iахар ца дутийташ осеменене болх ветеринарни бокъонаша дIа ма-деххара лелабар. Цу даькъе дукха кхоачамбоацараш нийслу укх тIеххьарча шерашка республика боахамашка. Уж да укхаза а. Детта доахан дукха дале а племенной болх лерттIа ца лелабарах колхоза фермашка дукха да шура кIезига лу доахан. Из тешавеш хьахьокх укх таьрахьаша: районе цхьаккха боахаме доацача тайпара дукха Iаьсий кхеду колхозе хIара 100 Iатта тIехьара — 96. Из дика хьокхам ба. Цу хьакъехьа дукха болх баьб цхьоалагIчен шоллагIчен шурий фермай осеменатораша Губашев Башира, Ажигова Зинаидас.

Из деррига иштта хилча хьайбай продукташ кIезига хилар фуд? Хьайбай боахам лелабара культура лоха хилар да. Наьнагара денз хьа хаданза фуна лаьрхIа Iаьсий кхедар тесса леладу колхозе.

Шурийнеи дулхаи доахап леладу боахам дегIаккхувлара керттерчарех проблема я кулгашца ду балхаш кIезигдар. ХIаьта укхаза из гIулакх ледара лел. Кхыметтел кхо арадаккхар а тIехьа механизаци яяза да.

Хьайбай продуктивность лоха я, хIаьта из бахьан долаш продукце единица яккхарга дIадодар дукха да. Цун бахьан доакъара дIаювча культурай хьувкъам лоха хилар да.

БоагIача тайпара пайда эац колхозе чах. Боахаме я доакъар кийчду цех. ДоагIача тайпара Iанарца кIаьддеш чах минеральни доакъар, концентраташ тохаш кийчдича юхе хIама ца юташ дуаргдар доахана.

Хьалха латтача боахамий практико хьахьокх дукха компонеташ йолча доакъарца доахан кхоабача хана кагий аьтача чах боарамагIа кхыдола доакъар дIадетташ хилча чIоагIа пайдане долга. Из де торонаш йолаш я боахаме, цхьабакъда, цу гIулакха уйла еш бац укхаза.

Халача балхашта механизаци яьяр аьнна пайдана дац, нагахь санна къахьегам дика вIаштIехьа ца боаккхе.

КIезига шура лу доахан дIа а даьха деттача доахана Iулашта ремонт е лаьрхIача боахама специалисташа цIеча фух долча доахах 100 шинар эца сопадаьа. Укх шера къаьстта боккха теркам тIабаккийтаб укхаза керда хьахула Iаьсий фуна кхедара. ДикагIдола шинараш хьакъоастадаьд. Йоккха опыт йолча хьайбаш леладерашка дIаденнад уж. Доакъара рацион а толашагIа я цар.

Укх шера хьалхарча денношке а деррига низаш тIадахийтад колхоза хьайбаш леладераша хьайбай продуктивность лакхъяра. Iай дукхагIдола доахан лакъад. ХIаьта а беттача хIара Iаттагара йоаккха шура соахка укх хана хиннaчул дукхагIа я.

Колхозе йолаш я хIанзалаа пайда эцанза торонаш. Уж юкъе а кхувлаш пятилетка чакхйоалача шера планаши тIаийца социалистически декхараши колхозхоша кхоачашдергхиларах теша лоь.

Х. ПИКАЕВ,
республика юрта боахама министерства зоотехник.



Коллектива дог

ХIара сага хов мел сий долаш а, мел хала а да шийх коллектива дог да из алийтар. Из алийтара кховчам бац професси дика караерзаяр, говзал йолаш хилар. Камаьрша дог долаш, шийна тIадиллар тешаме кхоачашдеш хила веза из.

Грозненски района «Грозненский шурий» совхоза цхьоалагIча отделене къахьегамхоша сий деш я уж оамалаш йола доярка Чакаева Тамара.

ДIадахача шера хьайбай продукташ дукхагIа яхара тIехьа совхоза къахьегамхошта юкъе яьржача социалистически яхье хьалхара моттиг яккхарах, цо болх беча ферма коллектива совхоза карара кара тела ЦIе байракх елар. Из толам боаккхача кIезига дакъа лацанзар Тамаре а. 1974 шу чакхдовлаш шийн пятилетка кхоачашйир цо.

Укхаза яхьах хьадоала беркат массанена довзаш а гуш а да. ХIара дийнахьа цхьана балха дIа а водаш цIа а водаш лелачоа харал совгIа совхоза беррригача болхлошта дIахоз карагIдаьнна дика гIулакх. Цунах лаьца аьлар трактористa Духаев Iусмана:

— Тамарех со теш. Цо мел доккхий хьокхамаш доахе а со цецваргвац. Дуккхазза а ферме болх бе ахийтав со. Е массарел хьалха балха хьаяьй е тIехьайисе ший группана гонахь хьувзаш зийнай аз из. Ший хьайбаш дукха деза цунна. ЧIоагIа йоакхо ю цо цар.

Ер кхойттлагIа шу да Чакаевас цу ферме болх бу. Цу хана деиз дукха хIамаш хувцаденнад укхаза. Юххьанца ферме йоагIаш шийх шек хиннача йоIах хIанз бокъонца йола мастер хинна дIаэттай. Цунна уллув хIанз а болх беш ба цунна хьехаш, из нийсача новкъа яьккхараш.

Атта йоаца ший професси дика караерзаяьча цунгара опыт дIаIомаю новкъосташа З. Магомадовас, А. Карнукаевас, Л. Челиана, кхыбараша.

Хьайбай продуктивность лакхъяра ший низ а хьинар а ца кходеш хьайоагIача Тамаре къахьегама лакха мах баьб вай правительствас. ДIадахача шера хьайбай продукташ яхара яьржача социалистически яхье котало яккхарах «За трудовое отличие» яха медаль еннай Т. Чакаевайна.

— Даьхен доккхача совгIато кхы а овсарегIа, беркатегIа къахьега декхарийла ю со. Аз сай низ кхобергбац совхоза экономика чIоагIъяра, сайна ховр, балха тIа зийнар хьатIахулача тIехьенна дIадалара. — йоах Тамаре.

А. ШАМСУДИНОВ.

СУРТА ТIА: хьалха латта доярка Т. Чакаева.

Н. ЛИТОВЧЕНКО сурт.

ДИКАГIЧАР ОПЫТ — МАССАНЕНА

Грозненски района кхаши хьайбаши леладераша яхь лелаеш дукккача шерашка денз хьабоагIа тха района юрта къахьегамхой. Цу яхьах царна санна тхона а дика беркат доал. Къахьегама овсарле лакхъяра, лаьттанцарей хьайбашкарей йоала продукци дукхагIа яккхара цар юкъедоаладаь дика гIулакх хьаэца а цу хьакъехьа тхоашта карагIдаьннар дIадовзийта а каст-каста грознецаш болча хьоашалгIа долх тхо. ХIаьта уж а хул тханига баьхке.

Тхоай хьалашка пайдане хургда яьна хетараш производстве дукха юкъе а доаладаьд. Цунах дика беркат а даьннад.

Иштта лелаеча яхьо хьахьокх ца деш дисар а карагIдаьннар а. Соахка тхол котбаьннаб грознецки ялат леладераш. Ийъ эзар тонн совгIа ялат пачхьалкхенна дIа ца луш тIадисад тха района. ХIаьта иштта ца йоаккхаш дукха шура йисай. Цхьабакъда, пачхьалкхенга баьцадаараш соми бохкара халкъбоахама план кхоачашъеча дика ца яьнай тха района юрта къахьегамхой. ТIаийца социалистически декхараш кхоачашдаьчул тIехьагIа 1700 тонн баьцадаараш дехкад районо.

Баьцадаараши соми кхебара аьттув боацаш нийсденнача Iалама хьалашка этта халонаш эша а еш къахьийгар района кхаш леладераша. Цхьабакъда, ялат кхедеча кхоачамбоацараш нийсделар. Пачхьалкхен декхар тIадисад района. Цу гIулакха цIенхаштта уйла яьй специалисташа, кхаш леладераша. ХIана аьлча, района цхьайолча бригадашта, звеньяшта карагIма даьннадий дика хьувкъам кхебе. ХIаьта кхычар хIана кхачац низ, яха хаттар эттад хIанз ялат кхедераштa хьалхашка. Соахка ялат кхедеш лакхара хьоккхамаш гойтад «Победа» колхоза В. Д. Жидкова кулгалдеча шоллагIча бригада коллективо. ХIара гектара тIара 30 центнер ялат даьккхар цо. Из районе эггара дукхагIа дар. Иштта эггара дукхагIа хьажкIаш яьхар «Путь к коммунизму» яхача колхоза хьажкIаш кхееча Л. Н. Лебеденкос кулгалдеча механизированни звенос. Цун коллективо ше лелаеча 167 гектарах хIаране тIара 63 центнер фуалъяьха хьажкIаш яьхар. Ленина цIерагIча колхоза В. У. Элиханова звенос 250 гектарах хIаране тIара 42 центнер хьажкIаш чуера.

Хьалха латтача цу коллективашта карагIдийннараша тешшаме хьахьокх пятилетка чакхйоалача шера ялат дукхагIа даккха партеи правительстваи оттадаь декхараш кхоачашде йиш йолга, нагахь санна моттигашка йолаш йолча торонех лерттIа пайда эце, лаьтта леладара культура лакхйой, севооборот лелаяра система йиза кхоачашйой.

Тхоашца яхь лелаеча районал тIехьадисад тхо пачхьалкхенга шура йохкара план кхоачашъяра даькъе а. Цхьайолча фермай коллективаша а къаьст-къаьстача хьайбаш леладераша а доккхий толамаш даьхадале а шура яккхара, Iаьсий кхедара тIехьадус тхо. ХIара кхоабача Iаттагара 4512 килограмм шура яьккхача Кирова цIерагIча колхоза дояркана М. А. Рыбалкова, хIара устагIа тIера 6,2 килограмм тха даьккхача, хIара 100 жийна тIехьа 152 Iаьхар кхебаьча ЦIеча Эскара колхоза жа Iуна Шайхаев Сайдена карагIдийннача дикача гIулакхаша хьахьокх хьайбай боахаме а толамаш даха торонаш йолга.

Ер шу долалуш, КПСС Центральнии Комитето партега, советски халкъага даьча Кхайкарал тIа. КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК соцам тIа ма-аллара 1975 шера юрта боахама культураш дукхагIа йоахаш пятилетка чакхйоала шу толамца чакхдаккхара, тха района юрта къахьегамхоша лакха социалистически декхараш тIаийцад районни совещане.

Лаьттанцарей хьайбашкарей йоала продукташ дукхагIа яхара эггара керттера резерваш лоархI оаха юрта боахама лаьттаех лерттIа пайда эцилга, хIара гектара хьувкъам лакхбелга. Минеральни органически удобренеш эшшача боарамагIа дIатовсилга, зооветеринарни бокъонаша дIа ма-деххара хьайбашта дика Iунал делга.

Керттерча даькъе ялат дукхагIа а шикагIа а даккха лерхI оаха бIаьстан юкъе ялат дIадувш а цунна гIулакх деш а йола ха ца туллийташ болх бар, предшественникаш дика йолча мара ялат дIа ца дер, дикагIа дола фу мара дIа ца дер чотах. Ялат дукхагIа даккхар тийша хургда боахамашка йолаш йолча техниках къахьегама овсарле лакха а йолаш пайда эцарах, из дика тоаяь хиларах. Цу гIулакха механизаторий беккткхам лакхбе беза. Уж кхоачамболлаш хургболаш хьалххе йоакхо ю. Укх шера Iай деша вахийта 22 саг ва Кирова цIерагIча колхозе. Нагахь санна соахка мо дийшараш балха юкъе ца озаш дIабохийте укх шера халача хьалаш тIа хургья колхоз. Механизаторий къахьегамцара уйла совйоаккхаргйолаш хIара боахаме материальни моральни стимулироване мероприятеш белгалъяьй. ЦIаьхха а цIаьхха а хьожаш бз механизатораш шоай техникага.

ДIадахача шера балха итогаш еш района боахамашка хьагучадаьхад нийсденна кхоачамбоацараш, йийнна ледарлонаш, уж кхы нийслургдоаца наькъаш белгалдаьд. ЦIенхаштта теркам тIабахийтаб оаха хьайбай боахамера гIулакхаш тоадара.

Укх шера дIабахача шин бетта района хьайбаш леладераштa дика гIулакхаш карагIдийннад. ТIеххкхоачашъяьй хьалхарча шин бетта шура яккхара план. ДIадахача шера цу хана йоаккхаш хиннaчунна нийслича 10 процент дукхагIа я из. ДIахо йолача хана а шура тIаккхетийта мара, лаьгIлургйоацаш йоакхо ергья тайп-тайпара доакъар хилийта. Дояркай, скотникий болх дикагIа вIаштIехьбоаккхаргба, цар вахара хьаьшташ эргадоахаш тоадергда, хьайбашта дикагIа Iунал де цар вIаштIехьдаргдолаш.

Iилман хьалха латтача практикаи карагIдувлараш лаьтта, хьайбаш лелаеча юкъехувлаш къахьегам эргабоаккхаш тоабаро торо хулийтаргья грознецашца оаха лелаеча социалистически яхье толамаш даха.

Беррига кхетама-политически болх тIаберзабаьб оаха социалистически яхь шерагIа йоаржаяра, цунах хьахулар дIадовзийтара. Къахьегама овсарле лакхъяра, йолаш йола торонаш гучаяхара методаш мога а еш шерра викъ лургба болхлой творчески уйлашта.

Тха района юрта къахьегамхоша шоай деррига низаш оарцагIдоахаргда шоаш яхь лелаеча грознецел тIехьа ца бусаьф нйслагIча пятилетка социалистически декхараш кхоачашдара. ДIахо а лелаергья царцара а Херсонски области Нововоронцовски района юрта къахьегамхошцара а яхь.

Тхона лоь царна а дика гIулакхаш карагIдувлар. Аьттув баьба шун, тхоца яхь лелаерш!

И. КИРОВ,
Сунженски райисполкома юрта боахама производственни управлене керттера зоотехник.

ЯХЬО ЛОТАБАЬ СИЙГ

Пятилетка къоастамбеча шера 147 тонн гаргга шура пачхьалкхенга дIа ца луш тIайисай тха колхоза.

Дукха ха йоацаш хиннача колхочий собране цIенхаштта дийцар ферма балха тIа нийслонна кхоачамбоацараш, уж кхы ца хилийтара де дезарех. Цу гIулакха деррига низаш оарцагIдаьхад тха хьайбаш леладераша ер шу дIадолалуш. Пятилетка чакхйоалача шера пачхьалкхенга шура йохкара план кхоачашъярал совгIа, тIадиса декхар а дIатакха лаьрхIад цар.

Тха районаца яхь лелаеча грознецашта карагIдувлача дикача гIулакхаша уйла йойт тхога. Дика беркат даьлар тха хьайбаш леладераштa ер шу долалуш Грозненски района 1 Мая цIерагIча колхозе вIашагIкхийтта вай лоалахарча республика Кизлярски, Грозненски районий хьалха латтараша дийцача къамаьлех.

Колхоза правленех парткомех цIенхаштта уйла тIаяхийтар хьайбаш леладераштa юкъе моттийта а доацаш беркат дукхагIа даргдолча тайпара социалистически яхь йоаржаяра. Цунах хьахулар хIара декадах белгалду. Пятилетка чакхйоалача шера лаьттанцарей хьайбашкарей йоала продукташ дукхагIа яхара партеи правительстваи юрта къахьегамхошта хьалхашка оттадаь лоархIамера декхараш дIадовзийтар хIараьнна.

Колхоза шурий кхаь ферме байнача шин бетта яьккха а пачхьалкхенга еxкa а шура соахка цу хана хиннaчул дукхагIа я. Масала, февраля пачхьалкхенга 168 тонн шура йохка езаш яр колхоз, хIаьта еххар—218 тонн я. ДIахо йолача хана а кхы лаьгI ца еш иштта шура яккха вIаштIехьдоале, план тIехкхоачашъярал совгIа, тIадиса декхар а дIатокхаргда оаха.

Февраль бетта план ЦIеча Эскара Ди тIакхоачаш кхоачашъярах хоам бир № 1 йолча ферма коллективо.

Цун сийна укх шера шозлагIа колхоза правленена хьалхашка ЦIе байракх айяьй.

Денгара денга шура тIаеттaлу колхозе хьалха латтача скотника Гельмурзаев ИсмаIала кулгалдеча звенос Iунал леча доахашна. Цун звеноца болх беш ба дояркаш Джандарова Кулсум, Мадиева Iайпа, Алсабекова Раиса. Социалистически яхье даим хьалха латт уж.

—Къахьегама овсарле лакхъеча социалистически яхье хIаране шин моттиг йиза дIалацарца вIаштIехьдоал тха из, — йоах дояркаша. — Тхоашта уллув къахьегаш волчох дог лазаш лелаю оаха яхь. Дукха къахьег скотника. Цо хаинахьа доакъар диллараx, хий моладарах тийша да тха хьокхамаш.

Иштта хьинаре къахьег Дутаев Iаьлас кулгалдеча № 3 йолча ферма коллективо. Дика вIаштIехьбаьккхаб ферма заведующе хьайбаш леладерий болх. Цу ферме хьалхара моттиг лелаеш хьайоагIа хIара кхоабача Iаттагара феврале планагIа 110 килограмм яккха езача 220 килограмм яьккха Тимиева Тойпа. Соахка социалистически яхье колхозе хьалхара моттиг яьккхача Малагова Залпас хIара кхоабача Iаттагара планал 40 килограмм дукхагIа шура яьккхай.

М. АЛИХАНОВ,
Сунженски района XIX партсъезда цIерагIча колхоза керттера ветеринарни лор-

ДОАЗОЛ ДЕХЬАРА

ПЕНТАГОНА МЕХКДАЬТТА ЧАМАШ

Iарбий Малхбоалене оалаш да: цIий тIадам ба мехкдаьтта тIадама мах. Унзаре оттадеча цу сурто хьахьокх, мехкдаьтта доахача Iарбий пачхьалкхенаша шоай Iалама рузкъий дай цоаш хила бокъо яккхар духьа Малхбузен мехкдаьтта компаней къуй гIулакхашта духьала лоаттабу къовсам ирен машар боацаш хилар.

Iарбий мехкаша укх тIеххьарча хана мехкдаьтта йоккхача бизнеса духьала йолаяьча наступлене а хIаьта иштта Гаргарча Малхбоалене нийсхон машар юхаоттабара, израильски агрессех хьахиннараш дIадахара долча политически герзах санна мехкдаьттах эффективно пайда эцаро а кхерам тIатессаб дунен халкъашта юкъерча хьашташта.

Цу районе талхаш латта шоай позицеш чIоагIъе гIерташ долча империалистически гIозараша юха а шоай низах дегаоналле ю. Израильски тIема потенциал йоккха ярца цхьана юкъейоах «йIаьххача хаден халданзен чуоттаялара» доктрина. Цун маIан — дукхача моттигашка шоай чIоагIаленаш оттаелга.

Ший хана Iарбий къаманкортамукъален боламах ца йоалаш эхь тIа а долаш юхаулаш яр империалистически военщина Iарбий мехкашка яхкаьча тIема базашкара. ХIаьта хIанз юха а дунен цу районе тIема низаш чудоккхара керда формаш дех.

Массанена а хьахеза даьннад Персидски заливерча Масира яхача гIайрен тIарча базах пайда эца США-на бокъо ялара хьакъехьа Пентагонан английски тIема Iаьдалаштеи юкъе барт баь хилар. «Керда дагадехача», ханага диллача мехкдаьтта доахача Iарбий пачхьалкхенашка интервенци йолаергья яхаш Вашингтоно гуччахьа тIатувсача кхерамца ниййоденнача цу гIулакхо, дунен общественноста сатем боабаьб. «Таймс об Индиа» газето яхачох, Масира яхача гIайрен тIара база Пентагона дIаялар Тайванагара Масирага кхачвалца болча а центр Индийски океана чура Диего-Гарсия гIайре йолаш болча а «кура» стратегеца дувзаденна да.

Дагадохийтарца вай, Диего-Гарсияра база модернизацешн шеръеши хилар а хIаьта 40 эзар саг чутарлургволаш йолча Масирерча базага хи кIалгIолла лела лодкаш, тIема кемаш, «Б-52» яха бомбардировщикаш а тIехьа тIема самолеташ чуэца оборудовани хилар а.

Духхьал цу плацдармашкарча тIема низах пайда эца лерхI шоай мукъагIарча афро-азиатски пачхьалкхенашта низ тIабахьара, мехкдаьтта довхача Iарбий пачхьалкхенашта коап яр духьа. Цхьаькха оагIорахьара ,монополеша Iарбий мехкдаьтта дIаувзаши Персидски заливерв болабенна, Индийски океанах чакх а баьнна, Добри Надежда мыса юххе гIолла дIахо Малхбузенгахьа бодаши бола «сийлахь-боккха мехкдаьтта никъ» лорабе безаш я базаш.

Хаттар отт: нагахьа санна Iарбий Малхбоалене чуеннача шоай монополешка тIех пайдаш дахийтара шоаш селла сагота хилча, Пентагонев НАТО-и тIема базаш яхкара шоай территори дIаяла израильски милитаристаш кийча хиларах пайда хIана ийцабац империалисташа? Эггара тIеххьагIа цу хьакъехьа дийцар кипрски кризис иръеннача хана, ше Атлантически блока тIема организацена юкъера дIайоалаш хилар Греце хьакхайкадаьча хана. Госдепартаменти Пентагони къувсаш хиннача цу хана дипломаташта хийттар котдаьлар. Цар укх тайпара даьрхIар: израильски тIема потенциалах ког гIортолга яро, белггалара гIойле ергйолаш хиндаьле а, геттара кIезигъергьяр Iарбий мехкашка политически гIулакхаш чакхдахара торо. Цудухьа хIанз периферийни оагIонгахьара Iарбий малхбоален «мехкдаьтта ганзашта» тIаккхача гIерт Пентагон, Персидски заливеи Индийски океанен районех пайда а эцаш.

Империалистически военщино Iарбий-израильски дов латтача районаца айхха оагIув болча зонашка низ тIаозаро чIоагIа сахьовзадаьд машар безача церригача низий.

В. ШМАРОВ. (АПН).

ЦХЬАНА ЛЕЛАДЕЧА ГIУЛАКХИЙ ДИКА ПЕРСПЕКТИВАШ

Советски правительства вехарех укх шера 19 мартера 24 марта яхачалца официальни визитаца вена Советски Союзе хургва Франце премьер-министр Ж. Ширак.

Париженра къулбехьенгахьа 18 километр дIахо, Лонжюмо яхача индустриальни районе я Франце доаллерча гIозараштa юкъе укх тIеххьарча шерашка чIоагIа гIоръяьнна фирма. Из я «Станко-Франс» — станкови, кузнечно-прессови, оборудовани металл теда инструменташи йоахкара вIашагIъелла вIашагIъийна советско-французски общество.

— Промышленность дегIаккхувлар станкостроени я, — аьлар ТАСС корреспондентага франко-советски торгови палата председатела Р. Нюнжесера. — Цу даькъе цхьана леладу гIулакхаш дегIаккхувлара халданза уйла тIайохийт Францен СССР-ен правительстваша. Уж мел толаме лел хьахьокх, «Станокаши кузнечно - прессови оборудовании» яхача франко-советски балха группа гIулакхех хьахулараша а хIаьта иштта вай мехкашта юкъе яьча контракташа а. Из хьахьокхаш дола масал хила йиш йолаш я 65000 тонн низ бола йоккха советски пресс Францена яьйнйта аьнца оттаяь контракти Камски автомобильни завод хьалъеча французски промышленносто дакъа лацари. Иштта боккхача лоархIаме ца франко-советски торгови станокаш лоаттаейи корта а болаш халданза цхьана гIулакхаш леладара дикагIдола хьалаш хулейташи йолча «Станко-Франс» фирма гIулакхаш а.

1974 шера французски клиенташка Советски Союзе хьаяь 130 йоккха станоки кузнечни прессии ехкар «Станко-Франс» фирмо. Цу вIашагIъийначa фирма шера оборот соалха 12 миллион франк хилар, 1973 шерачул 20 процент дукхагIа.

«Станко-Франса» коммерчески директора заместитела Р. Даранье яхачох, французски объединеней фирмайн тIатIа дукхагIа хьашт хул Москверча, Ленинградерча, кхыча городашкарча заводаша арахецача советски оборудованеца, дукха яхаши тешамеи машинаш шоаш хилар дIахьекхал цар. Французски рынке белггала Iалаьмате йоккхий торониш хьаеллалу «Станко-Франса» хьалхацка. Директора заместитела хьакхайкадир, цхьан хана шоай фирмах Францена советски станочни прессови оборудовани лоаттаеча керттерча поставщикех цаР хиларга догдоахаш ше хилар.

«Станко-Франса» фирмо дукха станочни оборудовани хьокха оттаергья июнь бутт бовш Париже, Версальски коанаIараштa юккерча выставочни дворецe хьеллартйолча дунен халкъашта юкъерча выставке. Цига хьокха оттаяь хургья программни управлени йола советски станокаш. Цул совгIа, цо дакъа лоацаргда, белггала аьлча, Советски Союзера Францен кхыча мехкашкен кхухьийта хьу чакхйоаха станокаш гойташ хургйолча 1975 шера Лионски ярмарке.

«Торговлии цхьана леладу гIулакхаш» яхача франко-советски торгови палата журнала тIеххьарча цхьан номер тIа йоккха моттиг къоастаяьй станкостроене даькъе цхьана леладу франко-советски гIулакхаш шердара проблемана. «Советский французкии конструктораша цхьана леладу гIулакхаш — технологеи кийчача продукцеи даькъера вай обмен дIахо дегIаяра боккха тешам» яхаш яздy журнала тIа Франце металлургически, механически, электротехнически промышленноста Управлене кулгалхочо К. Анжерана.

О. ШИРОКОВ,
ТАСС корреспондент.

Париж.

«БIАЬСТАН ЮХЬЕРА КЪОВСАМ» ДIАБОЛАБЕННАБ

Традиционни «бIаьстан юхьера къовсам» — шоай вахара бокъонаштеи хьашташтеи тIехьара къахьегамхой болам — баржаш латт Японе.

Профсоюзий Генеральни совето (СОХИО), шоай мукъагIарча профсоюзий бувзама Совето (Тюрицу рорэн), къахьегама Еррияпонски конференце (Домэй), кхыча профсоюзнии общественнии организацеша, оппозиционни партеша боккха кийчон болх чакхбаьккхаб. Забастовкаши демонстрацеши йолаергйолеи йIаьхлургйолеи ханаш белгалъяьй, лозунгаши дIадехараши оттадаьд. ДIаихача шерашка а санна бIаьстан юхьерча къовсаме дакъа лоацаргда миллионаш болча японцаша. Эггара чIоагIагIа йолча выступленеех цаI хила еза 27 марта е лаьрхIа, болхлой класса кхыча отрядаша хьаллоацаргйола пачхьалкхени частнии машинаькъашкарча болхлой къаман забастовка. 8,6 миллион саг юкъе болча СОХИО-и Тюрицу рорэнеи гIулакхашта кулгалду «бIаьстан юхьера къовсам» чакхъяккхара йолча комитето. Укх шерарча «бIаьстан юхьерча къовсама» юкъе духхьашха дакъа лоацаргда Японски ахархой союзий федерацe 250 эзар члено. Цар лерхIар кхы лохдергдоацаш эггара кIезигагIа долча алапе хаьдда боарам оттабайтилга да.

«БIаьстан юхьера къовсам» дIаболалу укх тIеххьарча шерашка эггара чIоагIагIа дола экономически кегараш латтача хьалашка — юха ца къовлалуш йола инфляци, йIаьхъенна депресси, тоъал юхаяьнна производствон мелденна корта бола гIулакхаши. Алхха цхьан январь бетта йиъ процент кIезигъеннай арахецa промышленни продукци. Индустре цхьадолча керттерча доакъошка — автомобильни, мехкдаьтта химически, текстильни, цементни — хIалак хулча боарамга кхоачаш латт производство. Iалаьмате халача хьал тIа нийсъеннай электротехнически, транспортни машиностроене, текстильни предприятеш. Массазара а хинна дIаэттай кагийн юкъерей предприятешки фирмаштеи хула банкротство.

ХIара боагIача бетта дукхагIа хул хьабе болх боацараш. Март бутт бовш, премьер-министра кабинетерча статистически бюрона хетачох, 1270 эзар хургба уж. Цу даннешта юкъе лархIац Японе 600 эзар гаргтача сагага дIакхоачаш бола гуччахьа боаца сезонагIа болх берашта юкъера пах.

«БIаьстан юхьерча къовсама» доакъошхоша керттерча дIадехарчоа — инфляцеци реальни доходаш лохъялареи дувзадевна алапи 25—30 процент лакхдара — къаьстта чIоагIа духьале ю предпринимателаша. Промышленни производство мельялара, йоах йоккхача бизнеса викалаша, инфляци дIаяккхараи болхлой реальни доходаш кIезигьялар юхаметтаоттадараи йолча торонех доах шоаш. Нагахьа санна алапи тIатохийта болхлой вIаштIехьдоале, цу сахьате маьхаш лакхде дага я монополеш. Бокъонца иштта да а дир из совхка предпринимателаша. Укх шера алхха январе токийски универмагашкарча цхьадолча товарий маьхаш вешта а ялх процент лакхделар...

Лоацца аьлча, укх бIаьсти японски гIайренаш тIа социальни циклонаш къаьстта низ болаш хургья аьнна хийца ала йиш йолаш ба моттигера обозревателаш.

А. МАЧЕХИН,
АПН соб. корр.

Токио.



Печ (ВНР) яхача городерчу фарфоровый фабрике хьаьнна зимсосполенех изоляторш хьаьжа республика советски тоолла шуда Мукачевица ювзаш йола электропередачин линигIа. Уж оттаe лерхI хIанз проект оттаева болча СССР-ера Чехословаке электроэнерги дIаяхьийта ЛЭП-750 юкъах хиллера а.

МТИ—ТАСС сурт.

1975 шера 21 марта 150 шу дуз Александр Можайский, авиаце даькъера эрсий изобретатель ваь (1825—1890).

1882 шера ахканна юххье Петербурга юххерча цхьан тIема лагере тIаувза даьлар тамашийна мухьаш. Уж хьаккхуьяр Балтийски кемаш деча заводерен цхьан частни цIеной отара кIал йиллача мастерскерен. Дукха ха ялалехьа цхьа тамашийна ап-

Эггара хьалха сигала кхихьача наькъа историцара

парат вIашагIйолла болабелар цу доакъоех. КIезиг-кIезига хулаш, хьахулаш латтар Iалаьмате доккха IажагIа «кIормац». Iанара ши машини сага Iоха гIанди доаллаш хинна лодка — цун дегI дар. ДIадаьржа Iалаьмате доккхий IажагIа ткъамаш 15,2 метр да. Хьалхашкахьа, миха хьаьра санна, диъ песка а долаш йоккха винт йоаллар. КIезига эIамагIо йола вож ши винт тIехьашкахьа оттаяьяр. Из беррига гIирс дIакхоачашбеш дар 25 квадратни метр дIалоацаш хинна цIогагахьара дакъа.

Белгалдаккха доагIа, фел езагIча аппаратаца сигала вахарал шеко йолашагIа цу хана цхьаккха хIама ца хиннилга. Кхы тайпа гIулакх дар фецара шар, из-м миччахьа а тарлора. Цхьабакъда самолет!..

Аппарат сигалъяхийта лаьрхIача дийнахьа зрителаш ца тоъаш хIама дацар. Форда эпсара Александр Можайскена дагадехача хIамо Iалаьмате дукха нах гулбаьбар 1882 шера 20 июле. Сигала бодача наькъа ваха гIаттале хьалхагIа царга лоацца къамеьл деш йист хилар Можайский.

— Шо сигала хьалхьежача, — йоахар цо, — шоана бIаргагу моргахаши оалхазараши. Уж дагIм лелаш да. ХIаьта, нагахьа санна сигала гIолла лела морхаш фел ийгагIа йола аппарат хиларах тарра феца лолача шараца нийсъе йиш йолаш вай дале, оалхазараша хьахьокх вайга гIайтта лела фел езагIа йола аппараташ хьае торо хилар. Форда тIара кема леладеш санна сигала гIолла самолет лелае Iомалургба нах...

ГIетта лела аппарат хьаяра Александр Можайскена лоархIамаш де дагадохийтар кхокха хиннаб. Духхьал цун пропорцеш я цо ший «кIормаца» ларде яххьараш. Йоккха талант йолаш волча изобретатела карагIдаьннар сенах латт аьлча, из латт, сигала гIолга дага даьлларех эггара хьалха ткъам «юхасоцабе» лоархIаваьр из хинна хиларах. Нах сигала аха Iомабенна-м кукале ха ма йий. ХIаьта цар сигала гIолла беш хинна никъ массаза а, оалхазараша санна, ткъамаш детташ баьб. Цу даькъе теоретически лоархIамаш даьи практически сигала баха гIийртан моттигаш кIезига хиннац. ХIаьта Можайске сигала бода никъ чIоагIача ткъама низацара а ца лехаш, цо дIалоацача моттига пропорцешкарен гIеттача аппарата дозалгарен лийхаб.

1873 шера гIетташ йола кагий аппараташ (хIанз вай царех аргдар — моделаш) хьае волавеннав Можайский. Цхьаяраш дика лелаш а кхыметтел цун офицерски кортик фега гIолла лелае могаш а хиннай. Двигателашта уттаяьй сахьатий механизмаш е хьамча оасилгаш.

...ТIа-тIа сихагIа кхесташ йола винташ шокарч етта йолаеннай, лист-листо деттаденнад «кIормац», тIаккха ардакхаш тIа гIолла дIа а дедда.., сигала хьийддад. Цу хана шовзткъе барийтталагIа шу долаш хиннав Можайский, цудухьа самолета тIа хайнар цун эггара гаргагIа вола помощник, механик Иван Голубев хиннав. Ше баьча наькъо ценама ваьккхача цу сагага юххьанца жоп доладенадац маьрша юха Iовессачул тIехьагIа ша бетташ санна дукха шийга даьча хаттараштa.

Владимир КОНТАРЬ,
технически Iилмай кандидат. (АПН).



Ша тIа гIолла мотоциклаш хахкара дунен иттлагIа чемпионат чакхъяьлар советски спортсменаша котало а йоаккхаш. Чемпион хилар 30 очко яьккха новосибирец Сергей Тарабанько.

СУРТА ТIА: Цыбров Владимир — II-гIа моттиг яьккхар; Тарабанько Сергей — I-гIа моттиг; Казаков Сергей — III-гIа моттиг.

В. Великжанина, В. Ун Дасина, А. Яковлева сурт.
ТАСС фотохроника.

ЮРТАРА ШКОЛА

НАЬНА МОТТ

Цхьаннха къаман саг вийхьогI уж дешаш дага ца латташ, пар дог ца тохадолийташ? ЦIи хезача йоазанхоша, поэташа Бальзака, Пушкина, Лермонтова, Гюгос, иштта кхыбараша шоай кхоллам иштта бейзаме, теркам тIабодаш кхеллаб наьна мотт дика харца, цун кIоаргаленаш, ирал, йовзарца.

Баьпа бухьах яжа бакъ мо,
Хьох ваьжав со,
ШакIа санна,
Даьша цIена бийца мотт.
Наьна наькхах дакха бер мо,
Хьох веккхав со,
Сай иллега,
Ткъам беттийта, наьна мотт.

Осмиев Хьамзата яздаьча цу мутIараша хьахьокх мел чIоагIа пайда баьннаб цунна наьна мотт харах. Сигале даха лаьчан санна ткъамаш далар, лепа моажа малх санна, цIаккха цадовш дека иллешта низ балар — иштта ца наьна меттах хьадаьнна беркат.

Вай мехка бахаш ба бIаь совгIача къамех бола цах. ХIара къаман ше-ший лебеш мотт ба, ший эргалонаш а белгалонаш а йолаш. Ужжал метташ Iомадаь саг ше валлалца варгвацар. Цудухьа уж селлара дукха къамаш шоайла дувзадара, хIаране культура, Iилман тохкамаш довзийтар духьа вайна новкъостала бенаб эрсий мотт. ХIара къама шоллагIа наьна мотт а хиннa хIаэттаб из.

Царна юкъе бувцаш ба Къилбасела Кавказе дахача вай бувца гIалгIай мотт а. Ала доагIа из къаьстта ирал йолаш, оалар диг техача санна хоадош болга:

Дош доацачун — корта а хиннабац. Лебе ца ховча метто корта баккхийтаб. Юстара лийннaчох — йис кхийттай. Хьалхашка хьеже мара ког ма ловза — тIехьашка хьеже мара дош ма ала...

Цу кицаша хьагойт гIалгIай мотт лебе ховчоа, из бIаьха а йоккха эмоциональни белгалонаш йолаш а болга. ХIара хьаоалаш йола уйла, е деш дола къамаьл хила йиш я тайп-тайпара: духхьал декъача деташца, е цIена бувцача метта юкъе цхьа ши дустар доаладеш. Вай къамаьл безамех хиларал совгIа, боккха пайда лу къамаьл дечунна а, ладувгIачарна а дустараш юкъе доаладеш хилча. Мотт цIена лебар — из дика хар да.

ГIалгIай литературни мотт шербар, из бакъахьа лебе бераш Iомалар — хьалхара декхар да школе болх беш волча хьехархочун. Даим лохаш, творчески болх беш волча хьехархочун дешархой а хул мотт дика лебеш, метта грамматически бокъонаш йовзаш. ГIалгIай кица йоах: оахаш аьннар — оардаш корадаьд. ЦIаккха а карагIдаьннaчох кхоачам хинна ца Iеш болх бой, меттаца хьавкхашта йолаш тIехье кхувргья.

Мишта латт тахан гIалгIай мотт хьехара гIулакх школашка? Кхо шу дала доал со Наьсарерча № 1 йолча юкъерча школе гIалгIай мотт хьеха хьожаваь. Вай оалаш да, дIайха хулар даьа а дац атта. Изамо мелла говзал караерзаль хьеха веннавале а, юххьанцарча шерашка хало хул. Бакъда новкъостала боагIа боккхагIабола, йоккха говзал йола хьехархой.

Сона нийсъенна халонаш кхыча таймара яр. Шуга каькат дайтача МагIалбикерча хьехархочунна Долгиева санна. Со дIачу мел ваьннача классашка цхьаккха учебник тIадоацаш парташ хулар, шакIа санна къегаш. Цхьа книжка дахьаш хьо фу де венав, аьлча санна, согахь хьежаш хулар берий бIаргаш. Дешара книжкай хьакъехьа аа хаттар дича, директоро белажаш хьалъувзар, тика чу латтачар в лацар корта болаш жоп. Кхы со тIехьара ца воалаш эттача а, шу кхоачалуча хана мара данзар учебникаш. Цу гIулакхаша боабу берий меттацара безам. ХIаьта дай а боккхагIбараш а бац берий дешар доадеш долча зуламе гIулакхашта теркам тIабохийташ.

ХIаьта малав дешара книжкаш ханнахьа школашка хьа ца кхачара бехке? Грозне базе шортта да учебникаш. Цига йоах: тикашка дIакхахьац. Тикашка латтачар йоах, тхона хьалаш. Малав бехке? ХIара шера школа директор декхарийла ва масса дешархо хургва тIадоагIача шера школе дешаш ха. Царга хьежжа масса учебник эш лархIа а лаьрхIа заявка РОНО-га дIаяла. Цар тикашка кхоачийт, вокхар базе дIалу из. Иштта из ваккдоалаш хилча хьехархочунна а бераштa а аттагIа хургдар хьехеи дешеи.

Дешара книжкаш ца хилар гIалгIай мотт хьехара гIулакх астагIа лелхийта цхьа оагIув я. ХIаьта вIалла арахецаш а хулаш а яц гойтара пособеш, хьехархочоа новкъостала йола методически разработкаш. Къаьстта ала доагIа лакхерча классашка оттаьча литература программах, белгала нийслагIчен иттлагIчон классашка оттаьчох. Хьехархочунна магац хьанийцача темах бераш дIакхетале, хIана аьлча, учебник Iалаьмате къе за. Iомаеча теман доакъош мара дац хрестоматена юкъе. Цу бахьанаша хьехархочунга шерра гIа баккхийтац турпалхой куц а, вахар а дешархошта довзийта.

Партес а правительства а доккха декхар оттадаьд советски хьехархочунна хьалхашка: сакхетам лакха болаш, интернациональни доттагIаленца тIехье кхеяр. Эггара аттагIалар, хила дезаш дар доацаш хилча, из болх дIабахьа Iалаьмате хала да.

Учебникаш увттадечарна а ха деза берий сакхетам лакхбеннилга, из теркаме эца дезилга. Москверча къамий школай Iилман-тохкама институто хьайиллай вай республике ший филиал. Вай дукха ба цига болх бе йиш йолаш гIалгIай мотт хьехара говзал йоккха йола хьехархой. Цхьабакъда вай меттацеи литературацеи цига болх беш ши-кхо саг мара вац.

Вайна ховш да эггара хьалха Даьхенцара безам бераштa ший наьна метта тIагIолла бовзилга.

Сай са санна дукха беза
Эггара хьалха
«Нани» «Мами»
Айса аьнна наьна мотт,
Хоастам бу аз, ховстам бу аз,
Хьо сай болаш
Вокххийву аз,
Замо литта цIена мотт.

Воккхача эрсий хьехархочо, Дай-мехка педагогика дас Ушинске аьнна дешаш да: «Наьна мотт ца ховш, кхыча къаман мотт бера Iомабе гIертар да, когаш вахаиза вола кIаьнк гово хахка Iомаве гIертар санна». Дукха моттигаш я лохерча классашка гIалгIай мотт ца хьехаш ,масала лохегIарча классашка доагIаш дола сахьаташ кхыдола Iилмаш хьехаш болча хьехархошта дIатIаяздеш, цу классашта министерствос оттаяь программа йоллашехь.

Кхоачамбоацараш Iалаьмате дукха да, болх бе хьахьожабаь къона специалисташ а, дукхагIйолча хана лоархIабеш хилац гIалгIай метта сахьаташ эца. ХIаьта а цу халонашта духьала латташ дика хьехаш дукха хьехархой ба Наьсарерча районе. Царех ба Льянов Яхьья, Медов Якъуб, Кодзоев Iийса, Осмиев Яхьья, и кх. Цар шоай урокашца, классал арахьа деча балхашца коммунистически сакхетам болаш дешархой кхебу.

Цу хьакъехьа Iалаьмате дика болх дIаболабаьб ТIой-Юртарча юкъерча школе. Укх деношка цига гулъяь хилар районерча хьехархой семинар, хьехархой говзал лакхъеча института хьалхленца. Хьехархоша енна йийлла урокаш къоастaеш, тхох хIаране ала йиш хилар ше беча балхах лаьца а, классал арахьа бечох а.

Цу тайпарча семинараша новкъостал ду хьехархошта говзал лакхъе, дикагIбарий опыт йовза. ДIахо йодача хана уж хIара бетта чакхъяха лаьрхIад районa школашка.

С. ПАТИЕВ,
Наьсарерча № 1 йолча юкъерча школа хьехархо.

КОТАЛОННА ХЕТАЯЬ

Сийлахь- йоккхача Коталонна хетаяь яр дукха ха йоацаш Грознерча В. И. Ленина цIерагIча Дворецe хинна филателисташа оттаяь выставка. Цига гойташ яр эрсий эскара историех, 1941—1945 -ча шерашка хиннaча Сийлахь-боккхача Даймехка тIемах йола маркаш, открыткаш.

800 совгIа маркаш, письмой бетташ, суртaш тIадола открыткаш яр выставке вIашагIтеха. Цар къаьгга хьегойтар тIом болабеннача хьалхарча деношка денз фашизм эша а яь Сийлахь - боккхача толамга кхаччалца Советски Эскаро хьабена турпала никъ.

Выставке къаьст - къаьста доакъош дар турпал-городаш лораеш, дуккха мехкаш фашистех мукъадоахаш вай эскара карагIдаьнна турпала гIулакхаш гойташ а, хIаьта иштта Х. Нурадилова, дукхача комсомольцашта-тIема турпалашта хетадаь а.

Дукха нах хилар цу пайданеча выставкега хьожаш. Дуккхабараша раьза болаш баркал йоахар из вIашагIтехача ВОФ республикански отделене правленена.

Ф. МУСТАФИН,
ВОФ республикански отделене лекторски группа кулгалхо.

КIАЛТОХАРГАХ ЛАТАР

Шин дийнахьа Грозне хилар дзю-до яхача кIалтохаргах латаш «Локомотив» центральни обществе хьалхле яккхара йола яхьаш. Мехкарча 12 машиннаькъашкара командаш яр из хьалхле къувсаш. Къилбаседа - Кавказа машиннаькъа команда яр алхха вай Грознерча спортсменех вIашагIтеха. Массарел дикагIа хьокхамаш а доахаш. цу яхьашка чемпион хилар вай командах. Цунна еннай хьалхлен кубок.

Шоай дозалашка хьежжа чемпионаш хилар А. Белоусов (Грозный), А. Мярглис (Вильнюс), А. Гишлаpкаев, Ш. Тунгаев, О. Халидов (кхоккхе а Грознера). КотбаьннараштA совгIаташ делар.

Вай мехкахой хургба Советски Союзе хьалхле яккхара Киеве хургйолча дзю-до яхьашка дакъа лоацаш.

Н. НИКОЛАЕВ.

В. А. ТИЛЮПО

69-гIа шу долаш хала цамогаш волаш а хиъна кхелхав 1947 шера денз КПСС член, Пачхьалкхен преме Лауреат, Нохч-ГIалгIай АССР мехкдаьттан мехкдаьттахимически промышленноста заслуженни деятель, воккха специалист геолого-мехкдаьттахо Тилюпо Владимир Андреевич.

Нов. В. А. Тилюпо ваьв 1906 шера город Грозне. Болх бе волавеннав 1927 шера Грозненски мехкдаьтта институте дешаш воллашехьа. Боккха къахьегама никъ ба В. А. Тилюпо разведкай контора коллекторгара «Грознефть» объединене керттерча геологага кхаччалца хьабенар. Шовзткъа шу совгIа къахьегама вахар Къилбаседа Кавказа мехкдаьтта доккха промышленность дегIайоалаяра хетадаь цо.

Дуккхача шерашка Нохч-ГIалгIайчен территоре тIа мехкдаьтта доаллача кердача моттигашка разведка яра балхашта кулгалдаьд В. А. Тилюпо, чоалханеча геологически хьалашка керда скважинаш йоахилга Iалашдаьд. Цун цIераца ювзенна я Нохч-ГIалгIайчене, Ставрополье, Дагестане хьайийлла а болх беш а йола мехкдаьттен гази йоалла моттигаш.

Даьхено боккха мах баьб В. А. Тилюпо карагIдаьннача гIулакхий. Цунна еннай Ленина орден, Къахьегама ЦIеча Байракха ши орден, «Знак Почета» яха орден, медалаш.

1971 шера денз В. А. Тилюпо пенсе тIа волаш салоIаш хиннав.

Дукха низ а ший дега йIовхал а дIаеннай цо къонача специалисташта-геологашта кхетам луш, уж Iомабеш. Нахаца Iимерза, безаме хилар, къахьегам безаш хилар, сонта-яура воацаш хилар бахьан долаш ше чIоагIа везавалийтав В. А. Тилюпо дукхча эзараш нах чубоагIача мехкдаьттахой коллективана.

Дукха дахаргда тха дегашка дин ца луш Владимир Андреевича сийрда вахар а цун гIулакхаш а.

Новкъостий группа.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТЕЛЕВИДЕНИ

20 МАРТ

I ПРОГРАММА

9.00 — Передачай программа. 9.05 — Босбола телевидени. Iуйренна гимнастика. 9.20 — Кердалараш. 9.30 — Босбола телевидени «Искусства мастераш — берашта». 10.00 — Босбола телевидени. «Отверженные» яха телевизионни дукха серийни художественни фильм (Франция) 3-гIа серя. 10.45 — «Къонаш эфире я». «Профессех дола дувцараш». 13.55 — Передачай программа. 14.00 — Телевизионни документальни фильмай программа. 14.30 — «Сийлахь-боккхачу Дай-мехка тIема исторе оагIонаш». [illegible]

II ПРОГРАММА

18.30 — Шелан... Нурадилова цIерагIча Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен драматически театро «Отелло» яха спектакль (нохчий меттал).

ХАОТТАМ

Тахан республике гIоллен Грозне хувцалуш морхаш йолаш хир ю... [illegible]

Метеостанци.

ТХА АДРЕС: 364051, г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культуран отделан — 3-61-46; промышленностан отдела — 3-42-30; юрта боахама отдела—3-42-28; письмой отделен бухгалтерен — 2-60-71.

НАШ АДРЕС: 364051, г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора — 3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры— 3-61-46; отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Газет арадовл шинара, еара, шоаттара денош.

«Грозненский рабочий» издательства типографи, Революце проспект, 7/84.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

Заказ № 2028.